

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

Haftalik gazeta 1956-yil 4-yanvardan chiqarib boshlagan e-mail: info@uzas.uz

2016-yil 5-avgust №32 (4379)

ЎЗАРО МАДАНИЙ ҲАМКОРЛИКНИ ЯНАДА МУСТАҲКАМЛАШ ЙЎЛИДА

Аввал хабар қилинганидек, Япония Бош вазири Шиндзо Абэнинг рафиқаси Акиэ Абэ 3 август куни мамлакатимизга ташриф буюрди.

Акиэ Абэ 4 август куни Ўзбекистон Республикаси Президентини Ислом Каримовнинг рафиқаси Татьяна Каримова ҳамроҳлигида Ўзбекистон Амалий санъат музейига ташриф буюрди.

Ўзбек ва япон халқларининг ўхшаш жиҳатлари кўп. Миллий гурур, меҳнатсеварлик, садоқат, меҳр-оқибат каби фазилатлар икки халқ учун бирдек ҳосилдор. Бу жиҳатлар икки мамлакатнинг дўстлиги ва ҳамкорлигида муҳим омил бўлмоқда.

Ўзбекистон билан Япония ўртасидаги муносабатлар дўстлик, стратегик шериклик ва ҳамкорлик тўғрисидаги қўшма баёнот ҳамда Стратегик шерикликни чуқурлаштириш ва кенгайтириш тўғрисидаги қўшма баёнот руҳида изчил ривожланмоқда. Президентимиз Ислом Каримовнинг 2011 йил февраль ойида Японияга расмий ташрифи, Япония Бош вазири Шиндзо Абэнинг 2015 йил октябрь ойида мамлакатимизга расмий ташрифи ўзаро ҳамкорлик ривожига янги суръат бахш этди.

Мамлакатларимиз ўртасида барча соҳалар қатори маданий-гуманитар ҳамкорлик ҳам кенгайиб бормоқда. "Тараққиётга расмий ёрдам" дастури доирасида ҳамда Япония Халқаро ҳамкорлик агентлиги (JICA) орқали ижтимоий-иқтисодий ва маданий соҳаларда қатор лойиҳалар амалга оширилмоқда. Японияда Ўзбекистон маданияти ва киноси кўнлари ташкил этилмоқда. Кунчиқар юрт ижодкорлари мамлакатимизда ўтказилаётган халқаро анжуманлар, хусусан, "Шарқ тароналари" халқаро мусиқа фестивалида фаол қатнашиб келмоқда. 2015 йилги "Шарқ тароналари" фестивалида Япониянинг "Shamisen" гуруҳи биринчи ўринни қўлга киритган.

Токиода 2004 йили буюк ўзбек шоири ва мутафаккири Алишер Навоий ҳайкали очилгани Японияда Ўзбекистон халқига, ўзбек адабиёти ва санъатига чексиз ҳурмат-эҳтиромнинг ёрқин ифодаси бўлди. Япония олимлари Алишер Навоий асарлари бугунги кунда ҳам ёшларни бунёдкорлик, тинчликпарварлик, бозор ҳалқлар билан дўстлик руҳида тарбиялашда муҳим аҳамият касб этишини таъкидлайди.

Буюк ипак йўлининг қадимий тарихи ва аъёнчаларини тадқиқ этган япон олимлари Икуо Хираяма юртимизга бир неча марта саёҳат қилган, Самарқанд, Бухоро каби қадимий шаҳарларимиздаги бетакрор ёдгорликлар, тўкин бозорларимиз, меҳнатсевар халқимиз образини ўз суратларида акс эттирган. Пойтахтимизда ушбу олим хотирасига ҳурмат белгиси сифатида Ўзбекистон Бадий академияси ҳузурида Икуо Хираяма халқаро маданият карвонсаройи очилган.

Япониялик профессор Кюдзо Като мамлакатимиз олимлари билан биргаликда Буюк ипак йўлини, қадим Бактрия давлатини ўрганиш бўйича археологик тадқиқотлар олиб бorgan, Мирзо Улуғбек, Бобур ва бoshка улуг мутафаккирлар асарларини япон тилига таржима қилган. Президентимизнинг фармонида мувофиқ Кюдзо Като давлатимизнинг юксак мукофоти — "Дўстлик" ордени билан тақдирланган.

Ўзбекистон — Япония маркази кадрлар малакасини ошириш, "Ўзбекистон — Япония" ҳамда "Япония — Ўзбекистон" дўстлик жамиятлари халқларимиз ўртасидаги муносабатларни мустаҳкамлашга муносиб ҳисса қўшмоқда. Ўзбекистонда япон тили, маданияти ва санъатини, Японияда ўзбек тили, халқимиз тарихи ва маданиятини ўрганишга қизиқиш ортиб бормоқда. 2015 йилдан Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университетига япон тили биринчи хорижий тил сифатида ўқитилмоқда.

Тошкентда 2001 йили очилган Япон боғи шаҳар аҳолиси ва пойтахтимиз меҳмонлари учун бирдек сеvimли ва қадрли масканга айланган. Ушбу боғ япон халқининг миллий қадриятлари ва маданиятини ўзида мўжассам этган.

Акиэ Абэнинг ушбу ташрифи Япония Бош вазири Шиндзо Абэнинг мамлакатимизга расмий ташри-

фининг мантиқий давоми бўлди. Ташриф мамлакатларимиз ўртасидаги маданий алоқаларни янада мустаҳкамлашда муҳим аҳамият касб этади.

Амалий санъат музейида халқимизнинг бой маданияти ва санъатига оид 7 мингдан ортиқ экспонат бор.

Акиэ Абэга миллий либослар ва чолғу асбoblари, каштачилик, зардўзлик, заргарлик, ўймакорлик, кандакорлик ва кулчилик асарлари, улардаги безак ва нақшларнинг маънолари ҳақида маълумот берилди. Кашта ва гилам тўқиш, металлга нақш солиш жараёни жонли тарзда кўрсатилиб, мумтоз куйларимиздан намуналар ижро этилди.

Миллий ҳунармандлик ва халқ амалий санъати намуналари меҳмонда катта таассурот қолдирди. Акиэ Абэ мамлакатимизда Президент Ислом Каримов раҳнамолигида тарихни ўрганиш, миллий қадриятларни тиклаш, ёшларни тарихий хотира ва миллий ифтихор асосида тарбиялаш борасида амалга оширилаётган ишларни юксак баҳолади. Ўзбекистон халқ ҳунармандлиги буюмлари гўзаллиги ва бежиримлиги билан яққол ажралиб туришини таъкидлади.

Акиэ Абэ япон ҳарбийлари мангу қўним толган маскани зийрат қилди. Меҳмон ватандошлари хотирасига бунёд этилган ёдгорлик пойига гулчамбар қўйди. Бу жой обод масканга айлантирилгани, юртдошларининг хотираси абадилаштирилгани учун Президентимизга миннатдорлик билдирди.

Куннинг иккинчи ярмида Татьяна Каримова ва Акиэ Абэ Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон давлат академик Катта театрига ташриф буюрдилар.

Мазкур театр қурилишида Иккинчи жаҳон уруши йилларида тақдир тақозоси билан юртимизга келиб қолган японияликлар ҳам қатнашган. Яқинда театр биноси реконструкция қилиниб, замонавий техник воситалар билан жиҳозланди.

2015 йил октябрь ойида Япония Бош вазири Шиндзо Абэнинг мамлакатимизга расмий ташрифи чоғида қўллаб соҳалар қатори маданий алоқаларни ривожлантириш борасида ҳам ҳужжатлар имзоланган эди. Шунга мувофиқ, айни кўнларда Япониянинг "Драм Тао" жамоаси мамлакатимизда иходий сафарда бўлиб турибди.

Татьяна Каримова ва Акиэ Абэ мазкур иходий жамоа концертини томоша қилдилар.

1993 йилда ташкил этилган "Драм Тао" иходий жамоаси ёрқин шоулар орқали қадимий япон маданиятини тарғиб этади. Мусиқа, рақс ва жанг санъати аъёнчаларини мўжассамлаштирган чиқишлар томошабинларда улкан таассурот қолдирди. Жамоа йигирмадан зиёд мамлакатда иходий сафарда бўлган. Жорий йилнинг биринчи чорағида Шимолий Американинг 38 шаҳрида ўз дастурларини намойиш этган.

Акиэ Абэ Япония билан Ўзбекистон ўртасидаги ҳамкорлик барча соҳалар қатори маданий-гуманитар йўналишда ҳам изчил тараққий этаётганидан мамнун эканини алоҳида таъкидлади. Ўзбекистон давлат академик Катта театри маҳобати ва кўркамлиги билан унутилмас таассурот қолдирганини, япониялик санъаткорлар ижросидаги концерт халқларимиз ўртасидаги дўстона муносабатларни янада мустаҳкамлашга муносиб ҳисса қўишини қайд этди.

Концерт дастуридан ўрин олган "Ниндзя аёл", "Хаёл куйи", "Сакуранинг минг дарахти", "Кузги ой", "Қақчус", "Мовий осмон" каби куй-қўшиқ ва рақслар томошабинлар олқишига сазовор бўлди.

Шунинг билан Япония Бош вазирининг рафиқаси Акиэ Абэнинг мамлакатимизга ташрифи ниятисига етди.

Тошкент халқаро аэропортида Акиэ Абэни Ўзбекистон Республикаси Президентининг рафиқаси Татьяна Каримова кузатиб қўйди.

Нодира МАНЗУРОВА,
ЎЗА мухбири

Авлодлар. А.Саматдўжаев олган сурат.

Муҳтарама УЛУГОВА

Мустақиллик аждоқларимиздан суяк суриб келган, бизнинг руҳимизга-да нурли толалари чирмашган, вужудимизга-да зарралари инган ЎЗЛИК — ЎЗБЕКЛИКнинг асл қадриятларини қайта тиклади, ҳаётга қайтарди.

МУҲТАШАМ МУҚАДДИМА

Бу туйғу ҳақида ҳамма жойда ҳам айтилавермайди: аввало, уни сўзда ифодалаш қийин, муҳими ботину зоҳиринга пайванд бўлиб кетган, унинг изн ва иродаси десамми... Сени онанг каби севиб ардоқлаб, қадринг қалбингни улуғлайди, ҳар қандай шароитда инсонийлигини сақлашнинг кафили бўлади. Нима демоқчи эканимни ярим қулочгина ерда унган гулу гиёҳларнинг бир-бирига ўхшамаган ранги, иси, чиройидан ҳайратланиб, ўзи энг яхши кўрган нарсасини кимгадир совға қилиб, дунёнинг қай бир бурчагида бир-бирини умр бўйи излаб юрган кишилар топишганига шукроналар келтириб, ота-онанинг дуосидан қалби эриб, одамлар бир-бирларига яхшилик соғинганларида, эзгу ишлар қилганларида бўғзида ҳаяжон титраб, ўткинчи ҳою ҳавасларини тўпроққа тенглаб, ор-номусини инсонийлик осмонига туг этганларга муҳаббатини ифодалашга сўз топмай кўзларидан қувонч дурлари тўкиладиган инсонлар англайдилар.

Нигохингни у нуқтадан бунисига йўналтирсанг кифоя — дунёнинг тўрт бурчагида рўй бераётган ҳодисалардан хабардор бўласан. Турли халқлар, эл элатларнинг ташқи қиёфасидан тортиб, ички оламигача кўришинг мумкин: қай бир юртларда кимлар қўлини бегуноҳ инсонлар қонига ботириб, ана шундан ўзига ризқ яратиб роҳатланиди, бу ишларини дину динёнат номидан оқламоқчи бўлади; сайёрамизнинг қай манзилларида не-не орзу-умидлар билан бағрига босган жигарбандини замона тўфону дўлларида қандай асрашни билмай саргардон юрган оналар сафи селдан кейин тошган дарёдек тўлиб бормоқда; яна бир мамлакатда ўзини она, опа-сингил эканидан эмас, балки эркаклар қўлидан қўлига енгил ўтадиган кўйроч эканидан фахрланганлар бахтли бўлиш йўллариини ўргатадилар...

Адиб ва жамият

Давоми учинчи саҳифада.

ДИЛАБОСАН БУНЧАЛАР, ВАТАН!

НУРЛИ РИШТАЛАР

Ҳар куни ишга келаётиб ёки қайтаётган вақтимда рўпарамдан турли одамлар чиқади. Буй баста, ёши, қиёфаси ҳар хил бўлса-да, уларни боғлаб турган қандайдир нурли ришталар бордек тўюлаверади. Ҳаёлимга ярқ этиб келган фикрдан қувониб кетаман, анвойи гуллар манзараси олдида суратга тушаётган ёш оила қаршисидан ўтаётган чоғимда онасининг бағридаги болакай менга қараб жилмаяди. Мен ҳам унга шундай табассум қилган бўлсам керак-да. Ўзим билан шу гўдакни солиштира туриб билдимки, кўзлар, ҳа, ҳамма гап кўзларда! Бахтиёр нигоҳларда! Ҳар куни тинчликни, осойишталикни томоша қилиб турган қорачиқларда!

Сурур

ЙИГИРМА ЁШЛИ БОБОМ

Бобомнинг урушда тушган сурати бор — орқасида танк, қўлида қурол, бошида танкчилар қулоқчини. Ўша расмдаги йигирма яшар ўспириннинг кўзларига ҳозир ҳам тик қаролмайман. Оқ-қора суратдаги ушалмай қолган рангбаранг орзулар, ниятлар, умидлар... Уруш кўрган ҳар бир одамнинг кўзларига қараб бўлмаса керак. Кўнгил берган ёрининг ўтли бармоқларини туттиши керак бўлган қўлларда муздек қурол кўтарганча танк ортидан чинқириб бораётган эсиз ёшлик, эсиз йигирма ёш!

Ўзимнинг йигирма ёш пайтимни эсламан: усти-бошим кишининг ҳавасини келтирадиган даражада озода, пўрим. Сунячиғим отам оқ йўл тилаб дуога қўл очди, мўтабарим онажонимнинг кўзларига севинч ёшлари йилтираяпти. Ҳар иккаласи, "Ўзингни ҳам, сўзингни ҳам, кўзингни ҳам поклаб юр", дейишяпти. Юрагимда дупур-дупуру ойдин тонглар мисоли оқ-оппоқ орзулар. Қўлимда сафар сумкаси. Унда умримда биринчи маротаба орзулар шаҳри — азим Тошкентга олинган бир кишини чипта. Лицейни тамомлаб пойтахтга эмас, келажим сари отланаётгандайман, гўё. Бўёғи Миллий Университет — талабалик — ёшлик ва туйғулар шаҳарчаси — ўқиш-ўрганиш... Ижод, шеър ва яна шеър, газета, китоб... Муҳаббат, соғинч, дийдор ва ҳижрон қувончлари... Иш, оила ва фарзандлар...

Давоми иккинчи саҳифада.

БАРЧАМИЗ ЭЛ ФАРЗАНДИМИЗ

Халқимизда яхши бир одат бор: туғилган кунгами ё тўй-тантанга боришни ният қилсак, аввало, тўй эгасига тантана соҳибига аталган совға ҳақида ўйлаймиз, қуруқ боришни ўзимизга эп кўрмаймиз. Яхши ниятда тўй бошлаб, яхшиларни даврага чорлаб дастурхон ёзган киши хонадонига қуруқ қўл билан меҳмонга бориш уят саналган. Ҳа, доно элимизнинг не бир гўзал урф-одатлари бор-а.

Истиклолимизнинг чорак асрлик айёми арафасида диёримизда катта тўй бошлаб, эртага кеч шунинг ширин ташвишлари билан бандимиз. Бир томонда улкан бунёдкорлик ишлари, қуришлар авжида... Ҳаммамнинг кўнгида улғу ният: тўйга тўёна билан бориш. Мана шу эзгу ният бугун ҳар бир юртдошимиз кўнглини, ҳаёлини банд этган десам, адашмайман. Улар — оддий қурувчи, гулчи, ҳунарманд ёки катта галабаларни кўлаб майдонга тушган спортчилару чемпион ўғил-қизлар. Бу

сафда ёзувчию шоирлар, тиниб-тинчимас журналистлар ҳам бор. Негаки, сеvimли газетамиз "Ўзбекистон адабиёти ва санъати" ҳафталигининг ҳар бир сониди босилаётган публицистик мақолаларни ўқиб, Ватанимиз бўйлаб кезиб, унинг ҳар бир ҳудудига амалга оширилаётган яратувчилик ишларини қаламга олиб, Ватанимиз бўйлаб кизгин мулоқотда бўлиб юртнинг турли гўшаларида яшаб, бунёдкорликларга ўз ҳиссасини қўшаётган оддий ва меҳнаткаш халқ билан ҳамнафас пуб-

лицист, шоир, ёзувчиларнинг гайратидан маҳорату ҳозиржавоблигидан ҳам

Муносабат

"Адиб ва жамият" руҳида берилган Иброҳим Фафуровнинг "Жонимдаги миллий гурур", Абдували Қутбиддиннинг "Орзудан қолманг, гурур билан яшанг!" сингари мақолаларини ўқиб кўнглим осмон қадар юксалди. Ватан ҳақида шунчаки ўйламай, юзакчи ёзиб бўлмаслигини англадим.

Газетани вараклашда давом этаман. "Ижтимоий ҳаёт" саҳифасидан ўрин олган ёзувчи Фафур Шермуҳаммаднинг "Обод элим, шод элим", Асрор Сулаймоновнинг "Залворли қадам" номли мақолаларини ўқиб, юртимиз бахтукам олидан қалбим бир дунё шодликка тўлди. Яхши асарларни ўқиганда киши кўнгли ёруғликка, хурсандлик туйғула-

рига тўлишини ҳис этдим. Газетанинг ушбу сони мен учун катта бир совға бўлди. Мен бу совгани Ватанимиз тўйига аталган тўёна сифатида қабул қилдим. Ўзим Ўқўприк туманидаги 8-умумий ўрта таълим мактабиди

болаларга ўзбек тили ва адабиётини сабоқ берар эканман, эртанинг эгаларига доим бир гапни ўқираман: Ватан — бизни улғайтирган она, едириб-ичирган ота. У ҳеч қачон берганларини миннат қилмайди. Фақатгина фарзандларининг камолини тилайди, улардан яхшилик кутади. Эзгу амаллар, яратил, бунёд этиш билан унга бўлган муҳаббатимизни намоён этишимиз даркор.

Умидим, фарзандларимиз ҳамиша эл-улус, юрт қорига камарбаста бўлсин. Ниятим, қўлуғ тўйларга доим катта тўёналар билан етиб бораёли.

Бахтиёр ЙЎЛДОШЕВ,
Фаргона вилояти,
Ўқўприк тумани

Тоғай МУРОД,
Ўзбекистон халқ ёзувчиси

Умр ибрати

МАЪНАВИЙ БАРКАМОЛЛИК

...Ҳар бир халқни ўз тили бўлади, ўз дини бўлади, ўз характери бўлади, ўз феъл-атвори бўлади. Ана шу тил, дин, характердан миллий урф-одатлар, феъл-атворлар, эътиқодлар, дунёқарашлар пайдо бўлади. Ана шулар акс эттирилган асар халқчил асар бўлади. Ана шулар акс этмаган асарни халқ ўз мулки сифатида қабул қилмайди, ўзиники сифатида қабул қилмайди. Шу боис, ёзувчи ўз халқи ҳақида ёзмоғи керак, миллати ҳақида ёзмоғи керак. Халқ асарда ўзини кўрмоғи керак, ўзини танимоғи керак.

Бошланиши биринчи саҳифада.

1945 йил. 2 апрел. БЕРЛИН.

“Хали уйга борганимда”, — дея яқинларига бир олам ниятларини изҳор қилиб, хандақнинг ичида ўқ овозларини қирғинбарот қуролларнинг шовқини остида хат ёзаётган йигирма ёшли йигитнинг бу номаси энг сўнгиси эканлигини, энди ҳеч қачон тугилиб ўсган жонажон гўшасига, қадрдон уйига қайтиб боролмаслигини бобом сезмагандир ҳам. Интизорлик билан Яратгандан жигарбанднинг жонини омон сақлашини сўраб зор-зор йиғлаб ўтирган волидасию бўйида 7 ойлик зурриёдини кўтарганча йўлига

ДИЛАБОСАН БУНЧАЛАР, ВАТАН!

кўз тикиб ўтирган жуфти ҳалолани ҳеч қачон қўролмаслигини ҳаёлига ҳам келтирмаган дир.

“Албатта, қайтаман! 1945 йил. 2 апрел. Берлин.” — хат ичига жойланган сурат ортига ушбу сўзларни ёзаркан, қанчадан-қанча душманларни ўққа тутатганда қалтирамаган қўллари, шу жумлаларни битатганда титраблар кетганини ёзувнинг эгри-бугрилигидан билиш қийинмас. Ўша онларда бобомнинг кўзларида, қорачиқларида қандай кечинмалар порлаган, нигоҳларида қандай туйғулар акс этган бўлса?..

1945 йил. 2 апрел. Берлин. Уруш тугашига бир ойга яқин вақт қолганини ҳали ҳеч ким билмайд. Ҳамма — жанг қилаётган иккала томон ҳам, қон кечириб юрган йигитлару уларнинг яқинлари ҳам, гўдақлару кексалар ҳам, ўт-ўланлар, гиёҳлар ҳам, паррандаю дарахдалар ҳам, замин ҳам осмон ҳам, қуёшу ой-юлдузларга қадар Яратгандан узоқ пайтлардан бери давом этаётган, ҳеч кимга ҳеч қандай наф келтирмаган, кейинчалик — ҳали ҳалигача миллионлаб қалбларда ўчмас из, доғлар, кетмас жароҳатлар қолдирган урушнинг тезроқ тугашини илтижо қилаётган лаҳзалар.

Нафақат жанг майдони, балки қирғин бўлаётган, жабрдийда маконлардан олис-олисларда, узоқ-узоқларда ашаётган барча тирик жон ва жонсиз тоғу тошларгача фарёд чекаётган, бир сўз билан айтганда, оламга ўт кетган дақиқалар. Айни шу даamlарда бобом сингари яна қанчадан-қанча орзулари армонга айланган норғул йигитлар, ниятлари ниятгиларча жанг майдонларида қонларига қўшилиб тупроққа сингиб кетган ўқтам ўспиринлар минг бир ўй-хаёл, энтикиш билан ота-онасига, дилдорига ўзи билмаган видео мактубларини йўллашарди!

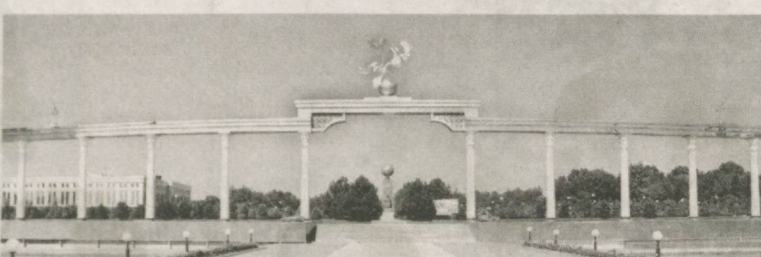
“ABDULLAEV YU. 1925 – 1941”

Мустақиллик майдонига кириб келаверишда ўтмиш ва бугунни муқояса этиш учун ўрнатилган бир нечта, турли йилларга тегишли суратлар бор. Шунга ўхшаш расмлар Миллий боғга кираверишда ҳам мавжуд. Синиқ суратлар! Гап уларнинг эски ёки рангсизлигида эмас. Кеча

ва бугунни акс эттириб турганлигида! Бир пайтлар шу ерга келган меҳмонларнинг хотираларида ҳам бу лаҳза, манзилу маъволар оқ-қора бўёқларда муҳрланиб қолган бўлса керак, деб ўйлайман.

Бу гапимнинг чинлигини Қадим ота ҳам тасдиқлагандек бўлди. У невараларини айлантиргани Хоразмдан келган экан. Бири-биридан қолишмайдиган, юз-бетларида бахт қуёш янглиг барқ уриб турган бир этак набиралари расмларни хайрат билан қузата-қузата: “Бобо, олдин бу жойлар шундай бўлганми?” деса, Бобо расмларга ҳам қарамасдан, хотирасидаги хира тасмалар билан кўз олдида гавдаланиб турган ёрқин тасвирларни солиштирар экан, тинмай пичирлайди: “Ўзингга шукру, Ўзингга шукру”.

Отахонни гапга солдим. “Хотира хиёбони”га

бордик. У киши Мотамсаро она хайкалини кўриши, хиёбонга қадам қўйиши билан қандайдир бошқача, сокин, ўйчан бўлиб қолди. Қадами оғир, гавдаси елкасидан катта юк босиб турган киши мисол эгик. Хотира китобининг залворли варақларини қадок қўллари билан бир-бир пайпаслаб, ундаги саноксиз номларга ўтмаслашиб қолган кўзлари билан термуларкан, кимнидир излаётганга, топган кишини ҳаёлида “Яхшимисан жўра, мана, яна кўришдик, хали ҳам ўшандайсан”, дея уни бағрига босадигандек туюлди, менга. Ниҳоят топти шекилли, “Abdullaev YU. 1925 – 1941” ёзувини силаётганда бармоқлари қалтираб йиғлаб юборди. Билдимки, “Abdullaev YU” отахоннинг қуролдош жўраси. “Abdullaev YU” 16 ёшида, туғилган санасига бир кун қолганда Қадим отанинг қўлида жон берган экан.

У ердан охишта қадамлар билан чиқиб фарзандини бағрига босиб турган мунис ўзбек аёли сиймоси гавдаланган Бахтиёр она хайкалига тикилиб қаради. Кейин набираларининг бошини силаб, юзидagi ёши яширишга уриниб, “Хозир кўрганнимиз хижрон доғида ўртаниб турган Мотамсаро она менинг, мен тенги боболарнинг волидаси. Мана бу Бахтиёр она эса сиз ва сиз тенги полвонларнинг онаси”, деган гапи ёдимда қаттиқ муҳрланиб қолган.

МОМОМ КЎРМАГАН ТУШЛАР

Зулфия муқофотини олган хушсурат, нозиккина қиз билан танишиб қолдим. Гапимиз қўшилиб, гурунгимиз қовушди. Бобом ҳақидаги сўзларимни тинглаб, у ҳам ўзи ва момоси ҳақида гапириб берди:

— Момонинг суратларини бобом раҳматлининг расмлари орасидан топиб олдим. 17 ёшли хўбичим, ҳар қандай йигитнинг ақлини оладиган, қўлига ўт ёқадиган балоғат ёшидаги қиз. У қанчалар

Халқимиз эркин ва фаровон ҳаёт кечириб, янги-янги бунёдкорликларни амалга ошириш йўлидан бормоқда. Хўжалигимизда жами 300 нафар одам ишлайди. Юртдошларимизнинг даромади ортгани уларнинг моддий аҳоли ва фаровонлигини оширмоқда. Илгари юқоридан рухсат бўлма-са, экин эколмасдик. Бугун қишлоқда фермер янги мулкдорга айланди.

Янгибоддаги учрашувдан сўнг шу ҳудудда жойлашган Марказий Фарғона сув омборини кўриш учун фурсат топдик. Қишқи ортиқча сувларни асраш учун қурилган ушбу маҳаббатли ишоотнинг майдони беш минг гектар, чуқурлиги эса 25 метрни ташкил қилади. Унинг қумлоқ ерда, энг замонавий технология асосида бунёд этилиши айниқса, хайратомуз. Қирғоқлари элас-элас қўринадиган бу мовий денгизга талаба-ёшларимизнинг танишув сафарлари уюштирилса, бунёдкор халқимиз меҳнати ва давлатимиз қудратини кўрсатувчи, фахр ва ғурур туйғуларини ўстирувчи ўзига хос дарё бўлиши шубҳасиз.

Ниҳоят, Фарғона шаҳридаги “Камолот” Амфитеатр мажмуасида ўтказилган катта гала концерт тинчлик, фаровонлик, ғурур ва ифтихор анжуманига айланиб кетди. Ҳатто, тадбир бошланишида ёққан ёмғир ҳам фарғоналикларнинг байрамона кайфиятини янада кўтаргандек эди.

Катта экранда «Ким эдигу ким бўлди» видеоролиги намоиши давлатимиз мадҳиясининг тантанавор садолари остида бошланди. Музаффар давлатимизнинг байроғи баланд ҳилпирлади. Хар қунимизнинг тинч ва осуда ўтиши, фаровон ҳаёт кечиришимиз мустақиллик шарофатидандир. Юртимизга байрамлар ярашади. Шундай қунарлик қўрсатганига шукрона келтириб, ҳар бир инсон: “Илоҳим, истиқлолимизга кўз тегмасин!” — деб энтикиб қўяди.

Бахтиёр ХАЙДАРОВ,
ёзувчилар уюшмаси аъзоси

чиرويلى бўлмасин, кўзларида муҳаббат, юзларида ёшлиқнинг тароватидан бошқа неъмат, яъни менинг қорачиқларимни шодликка тўлдирган, ёноғимни ол рангига бўяган, ҳар саҳар сочларимни май-йин силаб ўтадиган истиқлол шаббодасининг етишмаслиги шундоққина билиниб турарди.

У менга бир олам ҳавас билан термулиб, ўша замонлардан шикоятлар қилаётгандек бўлиб туюлди. Шабнамдек бир томчи ёшим эски, ўтмишдан ғувоҳлик бериб турган суратга думалаб, момонинг бошларига тушди. Шўрликнинг бошига не-не машаққатлару не-не изтироблар ёғилган экан-а, дея узоқ ўйга толдим.

Бугун мен момом билан ўзимни солиштираман. У киши 14 ёшида кенг далаларда оғир меҳнат остида улғаяётган, ҳали қишлоғини ҳатлаб туман марказига ҳам чиқмаган бўлса, мен шу

ёшда Испаниянинг Барселона шаҳрида бўлиб ўтган “Ўрта ер денгизи афсонаси” халқаро фестивалида фортепиано йўналиши бўйича биринчи ўрин билан тақдирландим.

Момом 15 ёшида пахта эгатларида тонгинг тунга улаган бўлса, мен 15 ёшида Россия ва Италиядаги халқаро танловларда голиб бўлиб қайтдим.

Неварасининг бундай ёруғ марраларни эгаллаши момонинг етти ухлаб тушига ҳам кирмаган бўлса керак.

ЭНГ ГЎЗАЛ СУРАТ

Хўв, муаттар бўй таратаётган анвойи гуллар оғушида суратга тушаётган ёш оила, уларнинг ўртасида турган болакайнинг қорачиқлари ҳалигача ҳаёлимдан чиқмайди. Қадим ота айтган бахтиёр она ва бахтли болани биргина мана шу икки дил, икки қора кўз мисолида ҳам кўргандек бўламан.

Хар кунни йўлда кетар эканман, мўйлови энди сабза ура бошлаган ўспирин йигитнинг юраклари дукиллаб гул кўтариб бораётганини, аҳду паймон қилган севишган қалбларнинг минг орзу-ниятлар билан ёрқин келажакка қараб қўл ушлашиб кетаётганини, тўй оқшомидан олдин гўзал туйғулар оғушида сайр этиб юрган келин-куёвларни, чақалонни турмухонадан олиб чиқаётган аҳлиноқ оилани, уч ёшлар чамасидаги ўғилчасини бакувват елкасига миндириб олган отани, мактабга кетаётган жажжи қизалоғининг китоб-дафтар тўла сумкасини кўтаришиб бораётган онани, нотаниш оқсоқолни йўлдан ўтказиб қўяётган одобли йўвучини, тиниқ осмон бағрида сузиб юрган саноксиз қушларни хотирам тасмасида ажойиб ҳолатларда суратга оламан.

Бундай бири-бирини гўзал суратларни хотирамда қайта ва қайта томоша қила туриб сезаманки, уларнинг онгу шуурида хотиржамликдан бўлак рух, шукроналиқдан ўзга қалом йўқ. Тугилиб ўсган она тупроғига муҳаббат, ота юртига садоқат туйғулари эса кўзларида қандай жилоланган бўлса, юзларида ҳам худди шундай акс этади.

Булар шак-шубҳасиз дунёдаги энг чиройли ва кўркем, олам аҳли томоша қилиб, ҳавас қилиб тўймайдиган, оризқадарли, соғинадиган Бахт ва Тинчлик суратларидир!

Жўрабек ЖАҲОН

ҚЎЛНИ ҚЎЛГА БЕРАЙЛИК

Инсон кўзини — қалб кўзуги, тилмочи дейиш мумкин. Агар ҳаётдан мамнунлик, чин бахт қаврдалигини кўрмоқчи бўлсангиз — ёшларимизнинг кўзларига бир бор тикилинг! Тўғрироғи, чўгдек ёниб турган қорачиқларига чўқурроқ назар ташланг! Унда Бегунийларнинг, Соҳибқирону Навоийларнинг ўткир ва соҳир нигоҳларини пайкайсиз. Ёинки, серқуёш заминимизнинг ҳароратини, оксоч тоғларимизнинг маҳобатини, дарёларимизнинг тантилигини илғайсиз. Ва ё момоларимиз, сулув келинларимиз, дилбар қизларимиз бор меҳрини бериб тиккан қалампир нусха дўппиларимизни, етти хил рангда жилоланган атласимизни, пахтагул лаганда тортилган паловимиз, онахонлар чаккасига қистирилган райхон, эндигина тандирдан узилган ноннинг бўй-ислари кўз олдингизга, димоғингизга келади. “Чўли Ирок”ни эшитганингизда этингиз жимирлаганми? Агар шундай бўлса, демек сиз асл ўзбек фарзандисиз!

Баъзан, “Ўзимизнинг бирор бир миллатда йўқ қадриятларимиздан, урф-одатларимиздан қўямасин! Ўзбегимни ўзлигидан айирмасин!” деб хайқилиб юборгинг келади...

Ўзбекистон ёшларини — навқирон Ватанинг тенги йўқ тенгдошлари, дейиш мумкин. Чунки, мустақиллик қонимиздаги яратувчанлик, бунёдкорлик, ижодкорлик қудрати ва илҳомини ўйотиб юборди. Бу “ўйғониш”нинг натижаси ўлароқ ёшларимиз ҳар соҳада бугун илғорлаб кетди.

Италида бўлиб ўтган ёш мусиқчиларнинг “Le Muse”, Германиянинг Берлин шаҳрида ўтказилган “Storando” халқаро кўрик-танловининг фахрли ўринлар соҳиби, “Шуҳрат” медали билан тақдирланган Тоҳиржон Асқаров, кимё фанидан Москва шаҳрида ўтказилган 45-жаҳон олимпиадасида олтин медал билан тақдирланган Бехзодбек Болтаев, “Ўзбекистон белгиси” кўкрак нишонини соҳиби, бўлғуси шифокор Бехзодбек Эгамов каби ёшларимиз бир овоздан: “Истиқлол, қўлингизни бер! Сен менга, мен эса сенга сув ва ҳаводек заруримиз! Эл-юрт бизга умид боғлаб кўз тикиб турибди... Унинг оқ суту тузини фидойилигимиз билан оқлашимиз, ўзимизни эса ҳозирда-ноқ юксак галабаларга чоғлашимиз керак”, дея тенгдошларига ўрناк бўлаётган юртимиз келажакнинг ёруғлигидан далолат эмасми?!

Иқтидорли ёшларни қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантириш мақсадида, Республикада Зулфия номидаги Давлат муқофоти, “Нихол” муқофоти, “Ўзбекистон белгиси” кўкрак нишонини, Ўзбекистон

Республикаси Президенти стипендиаси ҳамда Бегуний, Ибн Сино, Навоий, Улуғбек, Имом Бухорий номдаги қатор давлат стипендиаларининг таъсис этилиши “Фарзандларимиз биздан кўра кучли, билимли, доно ва албатта бахтли бўлишлари шарт!” деган эзгу гоғиянинг ҳаётини рўёбинга таъминлади.

Ёшларимизнинг ютуқларини қўлга кириштиришда эса “Камолот” ёшлар ижтимоий харақатининг ҳам ўрни беқийс. “Камолот” ЕИҲ бу йил 15 ёшга тўлди. Бундоқ ўйлаб кўрилса, 15 ёш катта сана эмас. Бу ҳали “паспорт” олмаган бир ўсмирнинг ёши. Аммо “Камолот”дек “ўспирин” ташкилот ўзининг ҳозирги 15 йиллик ёшида давр, замон марраларида илгирилаб кетган.

Харакат қайси лойиҳага қўл урмасин барчасининг замирида ёшлар қалбида шу Ватанга муҳаббат, тинчлик, фаровон-

Давр ёшлар нигоҳида

ликка шукроналик, халқ қисматида дахлдорлик, комилликка даъват қилиш, ёшларнинг жамиятда шахс сифатида шаклланишига ҳар томонлама қўмак бериш сингари ўшаклиб эзгу гоғлар ётади. Биргина ушбу ташкилотнинг ёшларини уй-жой билан таъминлашдек хайрли юмушини зиммасига олганининг ўзи таҳсинга лойиқ. Мен ҳам бугун ўз оилам билан “Камолот” уйларида бирида истикомат қилмоқдам.

Ҳассос шоир Ҳамид Олимжоннинг “Ўрик гуллаганда” шеърисида шундай сатрлар бор:

Умрида бир гул кўрмай йиғлаб Кетганларнинг ҳақи ҳам сенда. Хар баҳорни йиғлаб қаршилаб Ўтганларнинг ҳақи ҳам сенда...

Ҳа, “умрида бир гул кўрмай йиғлаб кетганлар” ё “хар баҳорни йиғлаб қаршилаб ўтганлар” яъни, мустабид тузумда қатъон этилган ота-боболаримизнинг асрий орзуси ҳисобланган — Истиқлол, қаранг, бир пасда 25 ёшга тўлибди! Зеро, 25 ёш — баланд доволарни забт этиш ёши! Ёшлик — вужудинг қирғовдан тошган бор иқтидоринг, жами истеъдодингнинг тўкиб-сочадиган ғанимат мавсум! Шундай экан, бу даврдан оқилона фойдаланиш, қўлни қўлга бериб юрт равнақи учун тиним билмай ўқиб-изланишимиз, меҳнат қилмоғимиз шарт!

Рустам МИРВОҲИД,
ёш шоир, “Камолот” ёшлар ижтимоий ҳаракати марказий кенгаши ходими

Жаннатмонанд боғ-роғларини, сўлим табияти билан донг таратган Фарғонадан қўллаб илм-маърифатли олимлар, истеъдодли санъаткорлар етишиб чиққан.

Бу юртда шеър ёзмайдиган, қўшқ айтмайдиган, аскияни тушунмайдиган одамнинг ўзи йўқ, ҳисоб.

ФАРҒОНА БАЙРАМ ТАРАДДУДИДА

Ўтган ҳафта Фарғона вилоятида ўтказилган “Ким эдигу ким бўлди, эртага қандай юксак марраларни эгаллашимиз керак?” мавзuidaги тағрибот тадбирлари нақ байрамга айланиб кетди.

Пойтахтлик ижодкорлар, энг аввало, Кувасий шаҳридаги Меҳрибонлик уйига таширф буоришиб, у ерда истиқомат қилаётган болаларга қўлини улашди. Меҳрибонлар билан суҳбатларнинг дастлабки мавзуси Ватанимиз мустақиллигининг йигирма беш йиллик байрамига муносиб туҳфа бўлган Ангрен-Поп темир йўли ҳақида бўлди. Бу янги темирйўлни олтин водийнинг олтин остонаси, десак, айни ҳақиқатни айтган бўламиз. Узунлиги 123,1 километрлик Ангрен-Поп электрлаштирилган темир йўли ҳамда 19,2 километрлик Қамчиқ доғидаги темир йўл туннелининг фойдаланишга топширилиши истиқлол яратган мўъжизалардан бири бўлди.

Кувадаги боғлар, анвойи мева-ларнинг дунёда ўшани йўқ! Машҳур Кува анорини-ку, санъат асари, деса муболага бўлмайди.

Фарғонадан Ёёвонга йўл оларканмиз, кенг ва равон йўлнинг икки томонида қатор-тезилишиб кетган намунавий уйлар манзараси кўзларини қувнатади. Бу кўркем уйлар юртимизга, меҳнаткаш юртдошларимизга жуда-жуда муносиб.

Ёёвонликлар чўлда боғу-бўстонлар барпо этиб, мўл ҳосил кўтариш билан бирга, илм-маърифат ва санъатга ҳам

ўзгача иштиёқманд халқ. Тағрибот гуруҳи борган кунни ҳавонинг жуда иссиқлиги ҳам тумандаги Янгибод қишлоқ фуқаролар йиғини аҳлининг кайфиятига асло таъсир қилмади.

Сермазмун суҳбатлар, ижодий учрашувлардан баҳраманд бўлган ёшлар қалбида қандай туйғулар жўш ураётганини изохлашга ҳоҷат йўқ.

Ким эдигу ким бўлди

Ёшлар онги ва қалбини мафкуравий, маънавий ва ахборот таҳдидларидан ишончли ҳимоя қилиш, эндигона улғайиб келаётган ўғил-қизларимизда гоғвий иммунитет ва фаол фуқаролик позициясини шакллантиришда бундай тадбирлар қанчалик самара бераётганини минглаб ўғил-қизларнинг порлаб, чарақлаб турган юз-кўзларидан кўриш мумкин.

Учрашув давомида шу заминда меҳнат қилаётган деҳқонлару боғбонлар, турли касб эгаларининг ҳам дунё сўзлари тингланди.

Ёёвонлик фермер Фотимахон Устабоева шундай дейди:

— Истиқлол шарофати билан фермерлик йўлини тутганимга 18 йил бўлди. Бугунга келиб, хўжалигимиз кўп тармоқли фермер хўжалигига айланди. Олтин қуёш тафтидан яшанган боғларимизни, хилма-хил сабзавотларга бой экин майдонимизни кўриб, кўнглим тоғдек кўтарилиб кетади. Мана, шундоқ яшаса, шундоқ меҳнат қилса бўлар экан-ку, дейман.

БОБОМЕРОС ТУЙҒУЛАР

«Ҳаёт инсонга бир марта берилади», деган ибора бот-бот тилга олинади. Бу сўзлар — шунчаки сўзлар эмас. Инсонга бир марта бериладиган ҳаёт деб аталмиш неъматни ҳуда-беҳуда ўтказмаслигимиз, қадрига етиб яшашимиз учун бу иборани ҳар кунни ёдга олишимиз лозим.

Озодлик, мустақиллик, ҳурлик... Мазмунан муштарак ушбу сўзлар дунё, халқлар, инсоният учун ҳаво билан сувдек зарур бебаҳо бойлик. Бусиз ҳаётнинг мазмуни, бусиз бахт-икбод йўқ. Хар доим тугилиб-ўсган заминини душмандан ҳимоялаб, озодлик учун кураш олиб борилган. Қайси миллатнинг фарзанди бўлишига қарамай шу тупроқда тугилиб, воғая этиб, шу маконни Ватаним дея ардоқлаб, улғайадиган ҳар бир инсон — у деҳқонми, сиёсатчим, чорвадорми — барчаси бирдамлик гулхани атрофига жипслашиб, эл-юрт озодлиги учун жонини тиккан. Бу ор-номус, туғилган заминга бўлган фарзандлик муҳаббати бизга ўтмишдан, ота-боболаримиздан меросдир.

Суронли йилларда давр гилдираги неча бор ўнкир-чўнкирлаб, ласт-баландликларда дуч келган. Доншманд ота-боболаримиз юрт ва миллат юкини елкасида халқ билан биргаликда тортиб, кўзлаган манзилига маънақатсиз этиб бориш учун ҳаётларидан кечилган. Дунёни лол қолдирган оқил фарзандлар берган шу азиз тупроқ, она-Ватан ҳар қандай зулмкор кучга ҳам қарши турган. Осмонни қора булут қоплаб, кўз ёшлари сел бўлиб оқса-да, ҳеч қачон руҳинан енгилмаган.

Дунё қанча аросатли, қарама-қаршилиқларга тўла бўлмасин, ўзининг қимлигини унутмаган, бобомерос қадриятлари — тили, дини, урф-одатлари, анъаналарини кўз қорачигидек авайлаб, маънавиятини юраги тубида гард юктирмай асраб келган бир юрт бор. Бу юрт — истиқболи порлоқ она Ўзбекистондир.

Чорак аср ичида қўлга киритилган ютуқлар ҳақида сўз борса, адоғи кўринмайди. Ҳаётимизнинг қай соҳасига назар ташламайлик, динни яратувчи ўзгаришлар ғувоҳи бўлмоқдамиз. Нукус шаҳрида амалга оширилган янгилаштирилган, кенг қўламадаги қурилиш ишлари, коллеж-лицейлар, мактаблар, шифохоналар, савдо ва маъиший қўрсаткиш шохобчалари, юртимиз белига олтин камардек ярашиб турган янги авто ва темир йўллар, замонавий турар-жой бинолари, Дўстлик канали бўйидаги маданий дам олиш марказлари, кенг хиёбонлар, ранг-баранг мусикий фавворалар, ойдин қўчалар — буларнинг барчаси халқимизнинг порлоқ келажакдан дарақ бериб, кўнглини хотиржам қилади...

Ўзбекистонимизнинг йигирма беш йил ичида эришган ютуқлари тўғрисида матбуот саҳифаларида ёритилиб, телевидение орқали туркум кўрсатувлар эфирга узатилиб, мустақил юрт фарзандлари шаъни улуғланмоқда. Боиси, юз йилда амалга ошмаган, ҳатто тасаввур ҳам қилиб бўлмаган буюк ишлар чорак аср ичида қўлга киритилди десак,

муболага бўлмайди. Қайси ҳудудга борманг, мустақиллик одимлари. Ҳаётимизнинг ҳар бир кунни тарих саҳифаларидан жой олмақда. Шарқнинг олтин дарвозаси, дўстлик, тинчлик, меҳр-оқибат шаҳри дея эътироф этилган гўзал Ташкентдан тортиб, республикамизнинг ҳар бир вилояти, шаҳарлари, қишлоқлари буткул янгилашиб, замонавий қиёфа касб этмоқда. Биргина Қорақалпоғистонимизнинг ўзида улугвор янгилаштирилган рўй берди. Жумладан, жаҳонда саноқли, энг йирик маҳсулот ишлаб чиқарувчи Қўнғирот сода заводи, Устюрт газ-кимё мажмуасининг ишга туширилиши юртимиз раванқига муносиб ҳисса бўлиб қўшилмоқда. Сахро қўйида асрлар бўйи ястаниб ётган кенгликларда худди эртақдагидек кўзни яшнатувчи гўзал шаҳарчалар барпо қилинди.

Инсон қўнғида ажойиб бир бойлик бор. Бу — унинг инсон эканлигини англатиб турувчи ақл-идрок, тафаккур. Шулар ичида энг гўзал туйғу — бу ватанпарварлик, адолатпарварлик, мустақиллик туйғуларидир. Ахир, ота-боболаримиз армон этган, тилимиздан тушмай, юрагимиз тўрида ётган мустақиллигимиз ана шундай илоҳий туйғунинг нашидаси эмасми?

Бундай гўзал туйғу бизни, туғилган заминни севишга, қадрлашга, шон-шавкати учун курашишга чорлайди. Бундай туйғу аёга инсонлар қўлидан келгунча яхшилик қилишга интилади. Албатта, бунинг хайрон қоладиган жойи йўқ. Сабаби, сизнинг бу яхшилигингиз ана Ватанга қилган ҳалол меҳнатингизда ўз аксини топади. Илоҳим, ҳар кимнинг кўнгли бодада яхшилик гўнчалари куртак очиб, ортидан «яхши» деган ажойиб ном қолсин! Ахир, Президентимизнинг: «Савоб ишни ҳар ким, ҳар кун қилиши керак!», — деган иборалари инсонийлик фазилатининг юксак ифодаси эмасми?

Инсон билан гўзал бу дунё — ер, сув, ҳаво ва қуёш билан бирга ҳақиқат абадий бўлсин! Бугун йилларни ортда қолдириб, доволар охири келаётган мустақиллигимиз дунё тургунча турсин! Хар биримиз она-

Лайло ШАРИПОВА

ҲОРАТИМНИНГ ДАЛАЛАРИДА

Қалдирғочқошқилигим, охуқўзлим,
Суманбарсочлигим, анор юзлим,
Қиз бола боши-да яқтосўзлим,
Ҳалоллик сиздадир, ошингиздадир,
Ўн саккиз минг олам қошингиздадир.

Кўнглингиз баҳорга эл бўлса, не тонг,
Кулгунгиз тўқилиб гул бўлса, не тонг,
Кўзингиз ёшлари дур бўлса, не тонг,
Самовий инжулар ёшингиздадир,
Ўн саккиз минг олам қошингиздадир.

Ифорнинг ранглари сизлар кўрасиз,
Ранглари ифорин бўйлаб юрасиз,
Кўёш каби нурли давра қурасиз,
Парилар рўмоли бошингиздадир,
Ўн саккиз минг олам қошингиздадир.

ОНА АППАСИ

Шовуллайди бугдойзор алла куйига монанд,
Нафармон олма гўли бешикларга ёпинчқ.
Соғлом она ва бола эл иқболига пайванд,
Болаларнинг камоли хазиналардан ортиқ.

Гуркироқ гужумлари нақшинкор эшик бўлар,
Соғлом бўлса оналар, яйраб ўсса болалар.
Момотутли ҳовлида бобо қадди тик бўлар,
Абира келин меҳрини қўшиб айтса аллалар:

«Кўзим қароғи болам, уйим чироғи болам,
Мени, сени суяган халқим — мисоли онам,
Алла, болам, алла-ё, Алпомишим, ором ол,
Алла, болам, алла-ё, Ўнбарчим, ухлай қол...»

ЎН САККИЗ ЁШЛИ ҚИЗЛАРГА

Самога чўсангиз етар кўлингиз,
Заминга белбоғдир юрган йўлингиз,
Чечакка айланар ўнги сўлингиз,
Энг гўзал орзулар ёшингиздадир,
Ўн саккиз минг олам қошингиздадир.

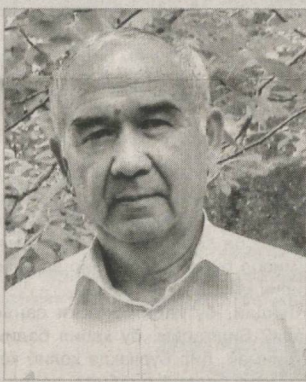
АДАБИЁТ

Юрагимнинг далаларини
Қишин-ёзин қоплади лола.
Дардларимнинг нодаларини
Олиб кетди шаддош шалола.
Яхшиларга йўлқидим доим,
Гўзал суҳбат насиб айлади.
Гарчи тўфон ичиди юрдим,
Мени тақдир доим сийлади.
Адабиёт, сен онам каби
Дардкам бўлдинг, даргоҳинг қутлуг.
Сен — самовий дунё пайгоми,
Сени берган Оллоҳга қулқ.

Л.ШАРИПОВА 1968 йилда
туғилган. 1990 йилда Бухоро давлат
педагогика институтининг ўзбек
тили ва адабиёти факултети
тамамлаган. «Оқ армонлар»,
«Қисмат сурати», «Шодлик соҳили»,
«Онамга тортиқ» сингари шеър
тўпламлари нашр этилган.

Тахририят

Таниқли адиб Шодмон Отабек ҳақида гап кетганда ҳамкасб ижодкорлар, ёзувчининг мухлислари юзига табассум югуради ва беихтиёр «Дўрмон хангомалари»ни тилга олишади. Ёзувчининг турли йилларда нашрдан чиққан «Одамийлик синовлари», «Энг бахтли кун», «Қорбўрон», «Ширмонбулоқ оқшоғлари», «Яхши кунларда кўришайлик», «Бир кам дунё», «Адабиёт қисматдир» номли китобларига жамланган ҳикоялар, қиссалар, эсселар китобхонларга манзур бўлди, адабий жамоатчилик томонидан эътироф этилди. Рус, украин, қорақалпоқ ва бошқа тиллардан қилган таржима асарлари ҳам эътиборга тушди. Қутлуг ёшни қаршилаётган ёзувчига янада улкан ижодий ютуқлар ёр бўлишини истаб, унинг янги ҳикояларидан бирини газетхонлар эътиборига ҳавола этмоқдамиз.

ШОДМОН ОТАБЕК

Илҳом бу жойни биринчи бор кўргандаёқ завқи тошиб, юраги ҳап-кичи кетди. Бир маромда гувиллаб, тошдан тошга урилганда оппоқ кўпиклиб оқётган шарқироқ сой, қарши томонда соҳилга қадар туташган қалин, ям-яшил ўрмонзор тоғ бағоят кўркам эди. У табиатнинг гўзал манзараларига азалдан ошурфта эди, шундай бетакрор масканда бир далаҳовлиси бўлишни орзу қиларди.

Дўпидек кичик маҳалланинг қоқ ўртасидаги шундай ажойиб жойни шу маҳалгача ҳеч ким сотиб олмаганидан ҳайрон бўлди. Мабодо бирор шаҳарлик бойвачча бу жойнинг дарагини эшитганда, албатта, пулнинг юзига қараб ўтирмаган бўларди. Югурганга эмас, буюрганга деганлари тўғри экан-да.

Савдолашиб-тортишиб, уй нарҳини аранг туширди. Маблагни топишнинг ўзи бўлмади. Тишининг қавағида асраб юрган пули бор эди, қолганини «Қарз узилиб кетар, хотин ёнга қолар», дея таниш-билишлардан ярим йилда қайтарши шарт билан қарз олди. Хуллас, ўзини ўтга-чўққа уриб, ўша далаҳовлини кўлга киритди. Энди асосий муаммо-мақсад далаҳовлини рисоладагидек қуриб, дам олиш билан ижодни омухта қилиш, ҳазилкаш дўсти Муроднинг ибораси билан айтганда, қолган умрини роҳат-фароғатда ўтказиш эди.

Қишлоқдаги кекса ота-онасини йўқлаб борганда бирийўла далаҳовлида ишлатмоқчи бўлган усталарни ҳам ёллаб келишни кўзлаб қўйди. Қолаверса, нима бўлганда ҳам қишлоқдагилар ўзиники, кўйиндан тўкилса қўнганга.

Акасининг ниятини эшитган синглиси Зубайда дарҳол жонланиб, эрини тилга олди.

— Устани ўзимиздан топганингиз яхши, ака. Мана, кўвингиз ҳам бекор юрибди. Яхшиларнинг ҳам улғайиб қолиши, уларни едириш, қийинтириш керак. Шунга... — сингли аканинг кўзига музтар бўлиб тикилди.

Илҳомнинг пешонасини тиришиди, куёвбола Миралини жини суймасди. Мабодо бирон ишқал чиқарса, дарди-

ни кимга айтади?

Аканинг иккиланаётганини сезган сингли яна қўшимча қилди:

— Агар ҳўп десангиз ёнига укаси Шералини ҳам олволади. — Зубайда аканининг кўнглидан ўтган иштибоҳни тарқатмоқчи бўлгандек шошиб гапирди. — Шерали анча эсли бола чикиди, усталарга шогирд тушиб хунар ўрганди, ака-ука бир ёқадан бош чикарса, мушқулининг анча осон бўлармиди дейман-да, акажон.

Илҳом иккилана-иккилана синглисининг тақлиф-илтимосига йўқ дейлмади. Эртаси кун ака-укани эргаштириб, шаҳарга йўл олди. Уйда бир кун туришгач, тонг саҳарда далаҳовлига жўнашди. Шарқироқ сойни, рўпарадаги кўм-кўк тоғни кўрган ака-укалар анграйиб қолишди. Тўғри, уларнинг кишлоғи ҳам анча кўркам эди, аммо кўз олдидан кўнраб келинчакдек ястаниб ётган бетакрор манзара бутунлай ўзгача эди.

— Энди гап бундай, — Илҳом кўллари қанғиға ишқаб гапирди. — Хисобли дўст айрилмас, деган гап бор. Ишнинг ҳажмини кўрдинглар, энди нарҳини ҳам келишиб олсак.

— Ўзингиз атаганингизни айта қолинг! — деди Мирали. Шерали катталарнинг ишига аралашмиш ножоиз, дегандек жимгина тураверди.

— Ишни бажарадиган сизлар, шунинг учун ўзинглар...

— Йўқ, аввал ўзингиз...

— Хўп, ундай бўлса ўзим мўлжалимни айта қолай, ортиқ-ками бўлса келишармиз. Атрофдаги қурилишларни ҳам кўриб, сўраб-суриштириб сизларга саккиз юз минг сўм атадим. Нима дейсизлар?

Шералининг кўзлари «ярқ» этиб кетди — у бунча пулни тасаввурига сиғдиролмади. Мирали эса пинағини ҳам бузмай, секингина эътироз билдирди:

— Бу чўтимиздан анча кам. Иш кўп, оғир. Яна кўшим!

— Хўп, тўққиз юз бўладими?

— Хисобга тўғри қилиб, бир миллион қила қолинг.

— Хўп, бир миллион! Бўладими?

— Бўлади.

Кўл ташлашди.

Эртаси кун Илҳом шаҳардан катта юк машинасида уч тонна цемент, талайгина эшик, дераза ва бошқа нарсаларни келтирганда ака-ука деворнинг пойдеворини қазиваётган эди. Миралининг бошида эскирок похол шляпа, Шерали эса пешонасига оқ дурра тангиб олган.

Ҳар қандай қурилиш иши, аввало, ҳовлига девор тортишдан бошланади деб хисоблаган Илҳом ишнинг боришидан мамнун бўлди. Оқ дастурхонга ўралган катта тоғорани ёнига қўйиб, йигитларни чорлади:

— Қани, келинлар энди, янгангиз сизларга атаб ош қилган.

— Ўзингиз ҳам олинг, — Шерали Илҳомга илтифот қилди.

— Сизлар бемалол олаверинглар, мен овқатланганман. Оғир иш қиляпсизлар, ейиш-ичишдан тортинманглар.

Дарвоқе, овқатлар етарли бўлганми?

— Ҳа, энди... — Мирали чайналиброқ гапирди.

— Ҳамма нарса етарли, сиз ташвишланманг! — деди Шерали кўлини дастурхон четига сочқича артarkan.

— Бу ер дала шароити, етказганига шукр дейишимиз керак. Узоқдан келиб шунчалик йўқлаб турибсиз, раҳмат сизга.

Илҳом Шералининг жўяли гапларидан мамнун бўлди. Иш шу зайлда кетадиган бўлса, далаҳовли бирор ойнинг нари-берисида қад ростлашини кўз олдиға келтирди. Ўшанда ижоди ҳам гуркираб кетишини, бир неча йилдан буён битирилаётган романини шундай сўлим, хилват гўшада охирига етказишини ўйлади.

Бошланиши биринчи саҳифада.

Иқтисоди, фан-техника соҳасидаги тараққиёт билан дунё ҳаётида гегемонлиқни даъво қилган бошқа бир мамлакатда эса мансаб курсилари пойида эр хотинни, хотин эрни моддий-маънавий жиҳатдан яланғоч қилиши оддий ҳол... На жамият, на миллат ва на оила олдиди, буларни кўя турайлик, ҳатто инсон қавмидан экани сабабли инсонийлик олдидидаги масъулиятдан бе-хабар, ўзининг эркак ё аёллигини фарқлашга ҳам қурбати етмай қолган "оммавий мада-

лик, она тилимизга эътиборсизлик сингий бошлаган эди.

Орол денгизимизга ҳаёт бахш этган Аму ва Сир дарёларимиз сувининг пахта яккахокимлиги сийсати оқибатида қуриши табиатимиз соғломлиги, кўркамлиги, мўтадиллигини вайрону яқсон қилгани — XX аср фожияларидан бири. Илди-лари Одам Атою Момо Ҳавво онамиз руҳларига сингдирилган эзгуликлар, гўзалликлар, поклигу ҳалоллик, муҳаббат, оқибат, номусу ориятдан сув ичиб башарият тарихининг энг қудратли, муқаддас мулкига айланган маъ-

қадрли; қадди-қоматини бузмаслик учун оналикдан ор қилиб, итга ғамхўрлик қиладиган танноз хонимлардан кўра, ўғил-қизига фидоликдан саодат топган аёл гўзал; насихатқўй мўйсафидлар, чаккасига райхон таққан буви-жонлар фариштали — бизнинг эътиқодимиз шундай ва уни бошқаларга мажбурлаб сингдиришга уринмаймиз ҳам.

Дарвоқе, райхонлар... Бу жаннат ўсимлиги оромбахш ифори, шифобахшлиги, табиату одамларга ҳуш кайфият тарқатиши билан қалбимизга яқин, ўзимизга ўхшайди гўё. Халқимизда ҳаттоки охириги йўлга қузатилаёт-

МУҲТАШАМ МУҚАДДИМА

ния"чиларнинг ҳаёт йўриғига қай бир ҳукумат расман "оқ йўл" тилайди... Алҳазар!

Йўқ, миллатчи эмасман, лекин ажодларимнинг дунё ҳаёти томирларига покиза қон, мусаффо нафас, мунаввар руҳ улашган қадриятларимиз билан кўзларим ёшланиб фох-планаман. Юқоридаги каби воқеа-манзараларга дуч келганда, ҳар гал ота-онамга, она ўзбек халқимга фарзанд бўлганимдан шукроналар қиламан.

Мустақиллик бизга инсон тилло тоғлар қуршовида очил дастурхонларни ёзиб яшаса-да, агар унинг маънавияти қашшоқ бўлса, чин маънодаги бадавлат, ҳурмат-эъозли шахс мақомига кўтарилмаслигини ҳам ўргатди. Ахир, юртимиз озодлигига қадар миллион-миллион тонналаб пахта етиштирган бўлсак-да, заминимиз энг қимматбаҳо бойлигу маъданларга қон бўлса-да, бошимиз, қаддимиз, қалбимиз эгик, ҳатто ўзимиз етиштирган пахтадан тўқилган матоларга ҳам ёлчимай яшадик-ку! Чунки собиқ тузум қадриятларимизни, мумтоз меросимизни қоралаб, инкор этиб, илдишларини қирқиб ташлаш сийсатини юргизди; баҳосини моддий бойликларнинг вазнию салмоғи икки оламда ҳам боса олмайдиган маънавий бойликларимиздан мосуво қилмоқ ниятида амалга оширилган изчил тадбирлар оқибатида руҳимизга моддийпарастлик, ажодлар анъаналари моҳиятини англамаслик, либосимиздан тортиб яшаш тарзимизгача тақдирбоз-

навиятимиз дарёсига тўғонлар қўйиб қуритмоқчи бўлишди. Бунинг оқибатида йўқотганларимизнинг вазни... Оллоҳга беадад шукрлар бўлсин, агар мустақиллик туфайли Ватанимиз кўксини чангаллаб ётган занжирлардан азод бўлмаганда эди, маънавий инқирозларнинг вазнини ифодалашга сўзлар ҳам ожиз бўлиб қолармиди?.. Хом сут эмган бандамиз-да, ҳозир ҳузурини ўйлаб "У кам, бу кам", деб ноланган пайтларимиз кўп бўлади. Аммо дунё тарихида халқу элатлар фақатгина моддий жиҳатдан тўқис яшагани, бой бўлгани учун алоҳида қайд этилмайди, ибрат қилиб кўрсатилмайди. Яратилганидан буён инсонни яхшиликка хизмат қилган илму маърифати, маданияти, одобу ахлоқи, маънавияти ҳурмат-эъоз, таназзулга юз тутмайдиган чин бойлик эгаси мартабасига кўтариб келади. Умумбашарий мезонлардан келиб чиқиб баҳоланганда: осмонўпар бинолар ичидида фан-техниканинг энг сўнгги ютуқларига таяниб одамзоднинг хайрли, ҳаётсевар эзгу орзу-ниятлари, интилишлари пайини қирқишга бел боғлаган, дунёнинг энг бадавлат кишилари рўйхатида бўлган касдан кўра, неъматлар ундириш учун эрта баҳордан кеч кузгача тинмайдиган соддаю тўпори дехкон

ганларга ҳам райхонни ҳамроҳ қилиш одати бор. Сўнгги йилларда эрта баҳордан кузгача нафақат ҳовлиларимизда, балки шаҳару қишлоқларимизнинг марказий йўллари чеккасида гуркираб ўсаётган райхонларни кўрганда, салгина шамолдан атрофга тарқаладиган анвоий хидидан дил яйраганда, бо-бою момоларимизга азиз бўлган бир қадрдоннинг ҳурмат-иззати тикланаётгандек ҳаяжонланамиз, шукр қиламиз. Бу кичкинагина қувончи йўл-йўлақай тилга олдим-да, лекин унинг салмоғи эмас, моҳияти муҳим! Тарихий ҳақиқатларнинг тикланиши; халқимизнинг ўз тилига, ерига, эътиқод эркинлигига, урф-одатлари, санъат-маданияти, хунармандчилик анъаналарига эга бўлиши — бу ҳақиқатлар ҳаётимизда барқарор бўлиб боргани сайин қалб оламиниз, хонадонларимиз, жонажон Ватан нечоғли обод, файзу тароватли бўлиб бораётганини дунё кўриб турибди. Мустақиллигимизнинг чорак асрлик мевасидан баҳрамандлик диллимизни беихтиёр келажак авлодимиз — дилбандларимиз тақдирини билан боғлиқ ёруғ уйлар билан тўлдирди. Зеро, бу эътирофлар янги тарихимиз солномасининг муҳташам зарҳал муқаддимасидир, иншооллоҳ.

нинг адашган бир товуғи қақоғлаб келиб қолди.

— Шерали, мана бизнинг насибамиз ўз оёғи билан келди, — деди ака ва тош-билан бир уриб, товуғни сулайтириб қўйди. Ҳаш-паш дегунча тозалаб, ювиб шўрвага ташлади. Шерали бу воқеадан ханг-манг бўлди, таомдан тортинмай, нон-чой билан қаноатланди. Акаси билан бир неча кунгача гаплашмай юрди.

Ҳар икки томондаги пойдевор битгач, устига ўрнатилган қолипнинг ичига кум, шағал билан аралаштирилган цементни қўйдилар. Шу тарика метиндек мустаҳкам бетон девор тиклана бошладилар. Аммо кўпга бормай иш такқа тўхтади. Ерўладаги уч тонна цемент тугаб қолди. Шерали ҳайрон бўлди. Мўлжалча, уч тонна цемент ҳар икки томондаги деворга бемалол етиши керак эди. Улардан хабар олгани келган Илҳом ҳам ҳайрон бўлди.

— Нахотки, шунча цемент етмаган бўлса? — деди у ака-укага юзланиб. — Нималар бўляпти ўзи? Менга... о-чироқ айтинглар.

Мирали шундай савол берилишини кутган чоғи, худди ўргатилган тўтидай бурро жавоб қилди: — Цементингиз эскирок экан, меъ-ёрдагидан кўпроқ ишлатишга тўғри келди.

— Ҳмм, эскирок эканми?! — Илҳом бошини қашлаб, ўйлаб қолди. — Янглишмасам, яп-янг, си-фатли, кўкиш цемент эди. Тавба... Ҳўш, девор битиши учун яна қанча керак?

— Менинча, яна икки тонна бўлса етиб қолар, — Мирали киприк қокмай жавоб қилди.

— Майли, эртага етказаман, унча бекор ўтирмай, қолган ишларни давом эттириб турунглар.

— Хўп, — деди Мирали ва Илҳомнинг кўзига тикилиб туриб сўради: — Бизга яна озроқ ақча бериб турсангиз.

— Қизиқ, ҳар гал авас сўрайвериб келишган маблагнинг яримдан қўлини олиб бўлдинглар-ку? Бунақа келишмагандик-ку?..

— Қишлоқда тирикчилик оғир, ўзингиз яхши биласиз. Кеча Зубайда телефон қилувди, ўқув йили яқинлашяпти, болаларга қийим-кечак олмоқчи экан. Пулни берсангиз, эртага бир кунга уйга бориб келардим.

Мирали жиянларини тилга олса тоғанинг йўқ деймаслигини яхши биларди. Илҳом ноилоҳ суммасини очиб, яна икки юз минг сўм санаб берди ва биринчи марта хайрлашмай жўнаб кетди.

Шерали туни билан ухлолмай чиқди. Қариндошининг норози қиёфаси кўз олдидан кетмади. Алламаҳалда қулোগа ажабтоуру товушлар чалинди: "Секироқ ортинглар, уйғониб кет-

масин. Олти қоп етадимми? Етмаса яна келарсизлар". Акасининг овозини таниб, эшитибётганлари тушида эмас, ўнгиди содир бўлаётганига ишонди. Шошиб ўрнидан туриб, ташқарига чиқди. Устига цемент юкланган ара-вачани чираниб итарганча ертўладан узоқлашаётган икки кишини кўрди-ю ҳаммасини тушунди.

Ертўла эшиги олдиди цементдан чанг бўлган кўллари қоқайтган акасини уриб юрмаслик учун аранг ўзини босди.

— Ака, бу нима қилганингиз? Ахир... ахир, Худодан қўрқмайсизми?

— Худонинг қарами кенг, ука, — ака сири очилганидан заррача хижолат бўлмай, хунук тиржади.

— Илҳом аканинг кўзига қандай қарайсиз?

— Агар сен оғзингдан гуллаб қўйма-санг билмайди.

Далаҳовлида шу кунги иш бўлмади. Шерали акаси билан ёнма-ён туриб ишлаш у ёқда турсин, башарасини кўришга ҳам тоқати йўқ эди. Орадан икки кун ўтгач, Илҳом ака-укадан хабар олгани келиб, энди иш юзасидан гаплашмоқчи бўлиб турганида кўча эшикдан ўша тунда цемент ор-тиб кетган икки киши яна аравачани ёғичирлатиб кириб келди. Мирали уларни кўрди-ю ичидан зил кетди.

Бемаврид келганлар Илҳомни танимасди, аравачани бир четга қўйиб, Миралига юзланишди:

— Ука, ўша кунги цементингиз етмай қолди. Яна уч қоп керак. Мана пули...

Мирали "дағ-дағ" титрай бошладилар. Шерали хижолатдан қизариб кетди. Илҳом Миралига жирканди, нафрат билан тикилди-ю юзига қулочкашлаб шапалоқ тортиб юборди. Мирали дўрдоқ лабларини қаттиқ қимтитганча Илҳомга қараб хелланди. Шерали чакқонлик билан ўртага тушиб, акасини бир четга тортиди.

— Бўлди, бас! — Илҳом нафаси бўғзига тикилганидан зўрга ҳансираб гапирар, бироқ кўнглисиз можоранинг жижкамушга айланишини, қўшиларга қулги бўлишни истамас эди. Миралига ижирганиб қаради. — Шунча тирикчилик қилгандан кўра... ўлганинг яхши эмасми, мараз! Сени... сени Худога солдим. Энди тезроқ бу ердан йўқол! Ифлос башарангни бошқа кўрмай! Қишлоқда ҳам кўзимга кўринмай!

Мирали тонг отганда кетмоқчи эди, Илҳом қаттиқ турди: "Йўқ! Ҳозироқ қорангни ўчир!"

Мирали ноилоҳ тунда жўнаб кетди. Шерали акаси билан хайрлашмади, бир ўзи ишларни охирига етказиш учун қолди. Илҳом эртаси кунги шаҳардан битта йигитни ёллаб келиб, Шералига шерик қилиб қўйди.

"Адабиёт надири?" деган мангу саволга илмий-фалсафий изох кидириб бош қотирмасдан, асл бадийят намуналарини кўрсатиб: "Адабиёт шудир!" дея жавоб айтиш ўнгайроқ. Бахтимизга, халқимизнинг поэтик қудратини оламга кўз-кўз этгулик асарларимиз кам эмас. Кейинги йилларда Ўзбекистон халқ ёзувчиси, Давлат мукофоти соҳибдори Тоғай Муроднинг романи, қисса ва ҳикоялари француз, рус, турк ва бошқа тилларга таржима қилинмоқда, хорижлик китобхонлар томонидан қизиқиш билан ўқилмоқда. Атоқли адиб: "Аниқ бир халқ маданияти, маънавиятини ўзида акс эттирмаган бадий асар қайси халққа керак? Жаҳон маданияти оламига аниқ бир халқ маданиятини тавсия этолмовчи ёзувчи қайси халққа керак? Ҳеч кимга керак эмас!" деб ёзarkan, ижодда ўзи туғилиб ўсган миллий муҳитга таяниш лозимлиги, она халқининг ҳеч қандай қимматига ўшамайдиган қалбини дунёга тақдим эта олиш кераклигини ўқтиради.

Айрим ижодкорлар гўё хослар учунгина ёзади. Уларни халқ ўқимайди. Яна шундай қаламашлар кўпайди ҳозир: қораламаларини омма севиб қабул қилади, лекин адабиёт ахли бурун жийиради. Аслида, ҳақиқий истеъдоднинг битганлари кўп қатламли бўлади, назаримизда. Китобни кўлига олган одам борки, савиясига қараб ўзи истаган нарсани топаверади. Масалан, фольклор намуналари, эртак ёки маҳолни олайлик. Бир қарашда оддий, содда. Бола уларни шунчаки чўпчак деб ўйлайди, аммо замирига яширин ҳикматнинг мағзини умр бўйи чақиб, тотиб яшаса-да, адо бўлмайди. Ёки Абдулла

Қодирийнинг "Ўткан қулар" романи мутолаасида Отабек ва Қумушнинг муҳаббатига маҳлиё бўлиб саҳифадан саҳифага ошиқамиз, китобни ёлғач эса, беихтиёр ватанпарвар, миллатпарварга айланганимизни сезмай қоламиз.

Ижодда истеъдод муҳимлиги яқдил эътироф этилади. Ижодда меҳнатнинг аҳамияти эса тўқсон тўққиз қарра таъкидланади. Тоғай Мурод бир суҳбатда: "Бир ой ўттиз кун бўлса, мен шундан ўн кунини асар ёзиш учун ажратаман. Қолган йигирма кунини ўқиб-изланишга бағишлайман", деган. Адиб асл ўзбекона қуйма услубига осонгина келмаганини китобларининг турли йиллардаги нашрларини солиштириб билиш мумкин. У адабий қарашларини яхлит мақола қилиш нияти бўлганини кундалигидаги битикларини ўқиб биламиз. Устознинг турмуш ўртоғи, адиба ва таржимон Маъсума Аҳмедова ёзувчи адабий меросини нашрга тайёрлаб келмоқда. Қуйида эътиборингизга ҳавола этилаётган фикрлар Тоғай Мурод танланган асарларининг учинчи жилдига киритилиши режалаштирилган. Атоқли адиб адабиёт йўл-йўлақай қилинадиган ҳобби(юмуш) эмаслиги, ижодни қисмат деб билиш зарурлигини бот-бот ўқтиради. Айрим битикларда ёзилган вақтининг таъсирини сезиш мумкин. Ўқиш асносида буни инобатга олиш керак, албатта.

Фаррух ЖАББОРОВ,
Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат
Ўзбек тили ва адабиёти университети илмий ходими

МАЪНАВИЙ БАРКАМОЛЛИК

Социалистик реализм даврида ёзувчи чинакам исканжада қолди, ҳўрланди, эзилди, ўзини ўзи рамакга солиб асар ёзади. Ўзини қафасда ҳис этиб, ижод қилди. Қафасдаги қуш мисол кун кўрди. Антисовет, диссидент, кингир фикрловчи номини олди. Қафасдан... социализм дея аталмиш қафасдан дод деди, фигони фалакка чиқди. Ушбу қафасдан қутулишни орзу қилди. Мана, қутулди. Эркин қуш мисол бўлди. Ана энди эркин қуш мисол эркин парвоз этса бўлади, ана энди эркин ижод этса бўлади...

Ёзувчи борки, умр бўйи ўқиб-изланиш керак. Ёзувчи пенсияга чиқмайди. Ёзувчи ўлганда пенсияга чиқади. Ёзувчи ўлганда тинади!

Ўқиб-изланиш бу – пойдевор демек, теран томир демек. Ўқиб-изланиш – ички куч-қудрат демек. Ички куч-қудрат булоққа ўхшайди. Булоқни йўлида қанақа қийинчилик бўлмасин, барибир отилиб чиқади. Бир кун бўлмаса бир кун йўлини топиб чиқади. Чунки булоқда ички куч-қудрат бор, пойдевор бор. Бу пойдевор йиллар мобайнида тўпланиб, йиғилиб, қудратли кучга айланиб қолган. Уни ҳеч бир тўсиқ, қийинчилик тўхтата олмайди. Бу куч-қудрат кўп йиллар оқими саналади.

Ёзувчи, адиблар ижодий йўлини, умрини, ҳаётини, олис масофага югуриш пойгасига ўхшатгим келади. Марафон пойгаси йўлига ўхшатгим келади. Пойга йўлаги бўйлаб чопиб борувчи пойгачиларга ўхшатгим келади. Бундай олис масофа пойгасида олдиндан, азалдан пухта, пишқ машқ қилган, машқ олган, суғиш шундай пойгада қотган, яъни пойдевори пишқ, бели бакуват, пойдевори заминли пойгачи сўнгги маррагача югуриб бораверади. Ёшлигида шунчаки беш-олти машқ олган, шунчаки орзу-хавас билан йўлга чиққан пойгачилар эса йўл-йўлақай аросатда қолиб кетаберида. Биров ўпкаси тўлиб қолиб кетади. Биров иродаси етмай қолиб кетади. Биров куч-қудрати етмай қолади, биров турли-туман бахоналар топиб қолиб кетади.

Ижодий йўлни ана шу пойга йўлига ўхшатаман. Ёзувчини ана шу пойгачиларга ўхшатаман.

...Ахир, талант халқдан чикмай, кимдан чиқади? Ердан чиқадими, ё осмондан тушадими? Талантни халқ етиштирмай, ким етиштиради? Роботлар етиштирадими? Ўзи, халқ ким? Халқ... деҳқондан тортиб академиккача бўлган барча одамни номи халқ. Тракторчидан министрчага бўлган ҳар бир одамни оти халқ. Шундай экан, ҳар қандай буюқ зот халқдан чиқади.

– Халқчил асар бўпти.
– Халқона асар бўпти.

Адабиётшунос профессорлар асарни ана шундай баҳолайди. Адабиётга ана шундай муносабатда бўлади.

Бу ибораларни қандай тушуна бўлади? Халқчил... халқона... Халқ ҳақидаги асар, демокчим?

Халққа кириб, сингиб борувчи, халқ ўқидиган асар, демокчим? Халққа мўлжалланган халқбоп асар, демокчим? Аниқ бир фикрга келиб бўлмайди. Менимча, адабиётшунослар бу борада бошқа бир фикрни ифодамоқчи бўлганлар. Ана шу мақсадда нотўғри ибораларни қўллаб юборишган. Номуносиб ибораларни ишлатиб юборишган. Мазмунга нолойиқ ибораларни қўллаб юборишган. Бунга рус тилида "неудачный термин", дейдилар. Ана шу "омадсиз ибора"лар асардан-асарга кўчиб келмоқда.

Халқчил, халқона ибораси дастлаб Александр Пушкин замонида қўлланила бошланди. Пушкин ўзининг "Адабиётда халқчиллик ҳақида" мақоласида шундай ёзади:

"Яқиндан буён кундалик ҳаётимизга халқчиллик ҳақида сўзлаш, халқчиллик талаб қилиш, бадий асарда халқчиллик йўқлигидан нолиш ҳолатлари кириб келди, аммо бирор зот халқчиллик ўзи нима эканини таърифлаб беришни ўйлаб кўрмади".

...Ҳар бир халқни ўз тили бўлади, ўз дини бўлади, ўз характери бўлади, ўз феъл-атвори бўлади. Ана шу тил, дин, характердан миллий урф-одатлар, феъл-атворлар, эътиқодлар, дунёқарашлар пайдо бўлади. Ана шулар акс эттирилган асар халқчил асар бўлади. Ана шулар акс этмаган асарни халқ ўз мулки сифатида қабул қилмайди, ўзиники сифатида қабул қилмайди.

Шу боис, ёзувчи ўз халқи ҳақида ёзмоғи керак, миллати ҳақида ёзмоғи керак. Халқ асарда ўзини кўрмоғи керак, ўзини танимоғи керак.

Ана шунда, асар ҳам, ёзувчи ҳам халқ мулки бўлади, миллат бисоти бўлади.

Айтилик, ушбулар асарда йўқ бўлса, уни ўқиган бошқа миллатлар бу халқни халқ эканини қандай билади? Алоҳида бир халқ эканини қайси белгиларидан билади? Умуман, асарда юрганлар халқми, ё бир оломонни эканлигини қандай қилиб фарқлайди, қилиб олади?

Мана, халқчиллик фазилати! Мана, халқона фазилат қудрати!

Чин, халққа хос бўлган характерлар, феъл-атворлар бошқа бир халқ учун қулгилли туюлиши мумкин. Бир халққа хос бўлмиш урф-одатлар, дунёқарашлар бошқа бир халқ учун примитив туюлиши мумкин, ибтидоий туюлиши мумкин. На илож, цивилизация ҳамма ерда баробар бўлмайди. Цивилизация ҳамма мамлакатда бир хил даражада, савияда шаклланмайди, ўсиб улғаймайди. Ҳеч қачон қитъалар бир-бирлари билан қўшилиб кетмайди. Қитъалар ҳеч қачон ўзаро пайванд бўлиб кетмайди. Европа Европалигича, Африка Африкалигича, Осиё Осиёлигича қолади.

Ёзувчи ўз халқи учун асар яратмоғи лозим. Бу ҳақда Хлебников мана шундай дейди: "Ижод сирларидан бири – ёзувчи қайси халқ учун асар яратаяпти, ана шу халқ уни кўзи ўнгиде туриши лозим, сўз билан ана шу халқ туйғуларига йўл топиши лозим".

**Уйдан чиқсанг қўшиқлар айтиб,
Шом чўққанда ишиндан қайтиб,
Яратганга шукрона айтиб,
Қаюватнинг пар тўшагида
Ёлмоғинг ҳам бахтир, биродар...**

Ҳа, бу сингари содда ва самимий мисралар ортиққа маҳиябозлиғи мактовлардан йироқ. Уларда тинч ва осойишта ҳаёт оғушида гуллаётган юрт манзаралари акс этган. Ю.Каримова, З.Муродова, С.Шероф, М.Рўзиева, Ю.Жўракулова сингари қаламашларнинг шеърый асарларида ҳам истиқ-

ратиш орзусида парвозга шайланган чинакам лочинларимиздир. Улар ўз ҳаётларидаги ҳар бир ёруғ дақиқани истиқлол одимлари билан боғлайдилар ва бунга ҳақлидирлар", дейди. Дарҳақиқат, ёшлар кўнглидаги истиқболга ишонч ва бахтиёрлик ҳисси улар ижодда ҳам бўй кўрсатаётир.

"Бугун – умидларга пиллапоядир, Ишончу бахт учун зинапоядир", дейди "Бугун" сарлавҳали шеърда ижодкор ёшлардан бири Максуд Асадов.

Бугуннинг қувончи ёш шоир кўксига муҳаббат, садоқат, бахтга йўл очади. Шу боисдан у: "Туйғулар тиникиб оққан дарёдир, Хавас-ла тизилиб ўтиб борар вақт", дейди шодланиб. Олим Жўраевнинг "Бахтир" сарлавҳали шеърдаги қуйидаги сатрлар ҳам унга ҳамоҳанг:

**Тонгда турсанг, тўрт мучанг сиҳат,
Тан соғлиги – энг олий неъмат,
Сўзларини билма насихат,
Тирлиқнинг хуш навосидан
Тотмоғинг ҳам бахтир, биродар.**

Боиси, ёзувчини ўз халқи улуғлайди. Ёзувчини ўз миллати юксакка кўтаради.

Аниқ бир халқ маданияти, маънавиятини ўзида акс эттирмаган бадий асар қайси халққа керак? Жаҳон маданияти оламига аниқ бир халқ маданиятини тавсия этолмовчи ёзувчи қайси халққа керак? Ҳеч кимга керак эмас!

Ҳар бир асрни ўзига яраша цивилизацияси бўлади. Ҳар бир замонни ўзибоп цивилизацияси бўлади. Аммо асл цивилизация эзма маданиятдан кейин келади. Том маънодаги цивилизация эзма маданиятдан пайдо бўлади.

Масалан, халқ бахшлари ўз замонларини илгор зотлари бўлган, аммо улар ўз отларини ёза олмаган. Яъни, ўз фикр-мулоҳазаларини, дostonларини эзма равишда ифода эта олмаган. Улар қуйлаб ўтган дostonлар(ни) эшитиш дунёимизни нафақат туйғулар билан бойит(а)-ди, нафис ҳис-хаёллар билан тўлдир(а)ди. Руҳиятимизни гўзал ҳам эзгу туйғулар билан суғоради. Борлигимизни маънавий ҳам маданий баркамол этади.

"Отамдан қолган далалар" олти юз (600) бетдан ошқан эди. Мен уни уч юз (300) бетга қисқартириб туширдим. "Бу дунёда ўлиб бўлмайди" беш юз (500) бетлар эди, мен уни икки юз эллик (250) бетга туширдим. Ўз қўлим билан қайчиладим. Йиллар давомида яратган, пешона тери тўкиб яратган меҳнатим самарасини ўз қўлим билан йўқ қилдим. Қўнглим... увишиб кетди. Қўнглим... ачишиб кетди. Қўнглим остида бир нима ўпирилиб тушгандай бўлди...

Асарларим қисқа-қисқа бўлиб қолди, жажжи-жажжи бўлиб қолди. Рубойи мисол бўлиб қолди, уч минутлик қўшиқ мисол бўлиб қолди. Бир дақиқалик табассум мисол бўлиб қолди. Икки дона маржон кўзёш мисол бўлиб қолди. Бир зарблик, нафаслик ҳайқириқ мисол бўлиб қолди.

Билмадим, бундай, бу қабил жажжи санъат қанча умр кўради? Билмадим, бу қабил бадий санъат кўзга кўринмай, бир бурчақда қолиб кетмасмикин? Бу мисол бадий адабиёт, асар(ни) бешафқат вақт шамоли учириб кетадими, билмадим, билмадим...

"Йўқ", дейишни ўрган. Ҳаммага бирдай ёқиб – мушкул иш. Бу ҳамманинг ҳам қўлидан келмайди ва оқибат, муҳим ишларни бажаришда қийинда куч қолмайди.

Ёзувчи тирикчилигида унинг ҳаётидан нуқсон излайдилар.

Ёзувчи дунёдан кетгач, ундан фақат фазилат излайдилар.

Истеъдодлар бир-бирига соя солиб қўймаслик учун ёлғизликда улғаядилар, доғуғ соладилар.

Ҳаёт, бу — тўсиқлар оша югурмоқдир.

хосил қиламиз. Шунингдек, тўпламдаги таржима асарлари ва адабиётшуносликка оид кичик тадқиқотлар ҳам бугунги ёшларимизнинг қизиқишлари, изланишлари қўлининг кенглигидан далolat беради.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси Бухоро вилояти бўлими раҳбари Шодмон Сулаймон китобдаги "Сўнгсўз"да таъкидлаганидек: "Ёш қалблардан отилиб чиққан бу садолар умидбахшлиги, Ватан, она тупроқ, меҳр-оқибат ва покиза муҳаббат тараннумига тўлиғлиги билан қўнғилга хуш ёқади".

“ЁШЛИК”

2016 йил, 6-сон

Журналнинг ушбу сони мундарижаси таъкид ижодкорларимиз, адабиётимизнинг навқирон авлоди вакиллариининг янги назмий ва насрий асарлари билан бойиган. Чунончи, Нормурод Норқобиловнинг "Дунгалла", Қўнқор Норқобиловнинг "Ер ёрилмади" ҳамда ёш қаламкаш Биби Робия Саидованинг "Қақку овози" номли ҳикояларида турли тақдир эгаларининг характерлари драматик воқеалар воситасида кўрсатиб берилган.

Турсун Али, Фароғат Худойкулова ва Шодмонқул Саломнинг янги туркумлари шеърят ихлосмандлигига манзур бўлади, деб умид қиламиз. Шунингдек, "Қўлзма" рук-

ҚИЗАЛОҚ ШАРИФА ТОПИЛДИҚЛАРИ

Инсон мураккаб жонот. Унинг қалби ва фитратиде эзгулик билан ёвузлик бақамти яшайди. Лекин бола қалби, гўдак қўнгли...

Бола қалбининг беғуборлиги инсон қалбини аввал-азал беғуборлигига қафолат эмасмикин? Бола ҳақида ҳам, бола учун ёзиш ҳам қийинлиги, балки шундандир.

"Хайвонот оламига саёҳат" ("Академнашр", 2016)

Муаллифи шоира Шарифа Салимова болалиққа қайтишга ташна бўлиб, илҳомнинг туғёнли онларида унга руҳан, ҳаёлан қайтиб, бола бўлиб ижод этган.

Жониворлар бизнинг укаларимиз.

Китобда жониворлар болаларга хос ва мос қиёфа, феъл-атвор касб этадилар.

«Бўри» шеърда қариётган бўрининг изтироблари тушига кирган онасининг сўзлари орқали берилади. Яқун қутилмаган ва ўйлатадиган:

**Бир истагим, дунё қайта
Ярланган дам.
Бу оламга майса бўлиб
Келгин, болам!**

«Ёғочқурт» шеърда халқимиз орасида кенг тарқалган ҳикмат «Дарахтнинг бўшини қурт ёйди» тарзида чиройли бадий ижро ва либос топади.

**Эй дарахтлар, ўзингизга
Бермангиз зеб.
Дейдилар-ку, бўш ёғочни
Қурт ёйди, деб...**

Демак, халқимиз, унга эргашиб Шарифа ҳам, барчани, жумладан болаларни саботли ва пишқ бўлишга чақирмоқда. Келтирилган парчада ҳозирча шундаки, ҳикматдаги гални қуртнинг ўзи айтмоқда. Яна у демокдаки, «Тани қаттиқ дарахтларга Чиколмайман, Минг уринмай, мен уларни йиколмайман», яъники менда айб йўқ, дарахтлар ўзи бўш бўлса, шу туйғули менга емиш бўлса, менда нима айб?

Ёки «Жирафа»нинг армонини қаранг. «Бўйиним узун, бу — қандай бахт» деб севинган, дарахт унинг юзига юзини қўйиб мева тутган, булутларни ўйиб олиб, сен мотиксан, дея мағрур юрган жирафанинг юрагида бир армон бор. У эрқатой болажонининг қўлларидан тутолмайди, қўли

пастга етмайди. «Ҳар тўқисда бир айб» деган мақол бутун маъно-мазмунини билан ифода топади.

Коса тағида нимкоса, денганларидек, ҳар бир жониворга бағишланган шеърда, албатта, нимкоса бор. Зеро, бадий асарда косаниннинг ўзи кам, ҳамиша нимкоса керак. Айрим «нимкоса» ҳақида юқорида сўзладик. Лекин китобчадаги

бир шеърга алоҳида тўталмоқчман ва бунинг боиси гап маромидан ағлашилар, деб ўйлайман. Бу «Илон» деб номланган уч банддан иборат шеър. Унга шундай сўзлар илова қилинган: «Хиндистон сафарига най навосига ўйин тушаётган бир жуфт кўзойнакли илонни кўрдим». Шеър илон тилидан ёзилган:

**Най навоси кўнглимга хуш,
Жаннатларни кўраман туш.
Гўё қуйга тўлғонади,
Илон эмас, гўзал оққуш.
Шовулаган қанот қаби,
Шивирлаган ҳаёт қаби.
Гўё тишда оғу эмас,
Асал қаби, новот қаби.
Қуй оқади, гўё мендан
Ўсиб чиқар бир жуфт қанот.
Мен самотга қўлдим парвоз,
Раҳмат Сенга, эй одамзод!**

Бу шеър китобда алоҳида мавқеда туради, деб ўйлайман. Унинг бадий жозибаси ва фикран теранлиги шундаки, шоира иродаси билан ерда судралиб юрувчи илон қўққа парвоз қилади. Инсон қалбидан сиғиб чиққан най навоси уни илон эмас, гўзал оққуш қаби ўзга оламларга олиб ўтади, тамом илоҳий жонзотга айлантиради. Илоннинг одамзотга раҳмати шундан.

Болалигидан шоира Шарифа Салимова қалбиде инсоний бир севиғи мужассам. Лапанлаб ўйинга тушаётган айтқандан сира кўз узолмаган, унга маҳлиё бўлган Шарифа ҳамон ўша Шарифа. Шу боис ушбу битикларни ҳам «Қизалоқ Шарифа топилдиқлари» деб номладик.

Дунёга болалар кўзи билан боқайлик, болалар кўзи билан боқишга ўрганайлик.

Сувон МЕЛИ,
**Ўзбекистон Республикасида
хизмат кўрсатган
маданият ходими**

“ЖАҲОН АДАБИЁТИ”

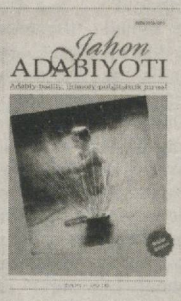
2016 йил, июн сони

Анъанага мувофиқ "Навоий сабоқлари" туркумида улуг шоирнинг "Бўлса иккимизнинг юзи акси суда пайдо..." мисраси билан бошланадиган газали шарҳи, русча ва инглизчага тағлама таржималари билан танишасиз.

1-июн — Халқро болаларни ҳимоя қилиш кунини муносабати билан жаҳон болалар адабиётининг муштор намуналаридан бир неча асарлар, жумладан, Лев Толстой ва Оскар Уайльд асарлари, европалик таъкид шоирлар шеърлари ҳамда туркман ёзувчиси Қайом Тангриқулиевнинг "Ёртиқулор" номли эртак-қиссаси таржимаси босилган.

Неъмат Арслоннинг "Аннабел ва Аозил" номли ҳикоясида Европа тарихида кечган эзгулик ва ёвузлик ўрта-сидаги муросасиз кураш воқеалари қаламга олинган. Ушбу сонда, шунингдек, Иво Андричнинг "Ойимтилла" романининг ва Исой Калашниковнинг "Қаттол аср" номли тарихий асарининг давомини ўқийсиз.

"Шеърят минтақалари" да Пушкиннинг "Анжело" достони (Хўмоон тараннумига тўлиғлиги билан қўнғилга хуш ёқади).

Ю.Мирзамахмудов, Э.Вали таржималари) берилган. Устоз таржимонлардан Йўлдош Шамшаров ижоди ҳақида М.Махмудов ва А.Файзулла мақоласи ҳамда атоқли адиб таржима қилган Иван Тургеневнинг машҳур "Муму" ҳикояси ҳам ушбу сондан жой олган.

Фаол ва моҳир таржимон Олим Отахон бу галги "Адабий саёҳат" руқни-асарлар, жумладан, Лев Толстой ва Оскар Уайльд асарлари, европалик таъкид шоирлар шеърлари ҳамда туркман ёзувчиси Қайом Тангриқулиевнинг "Ёртиқулор" номли эртак-қиссаси таржимаси босилган.

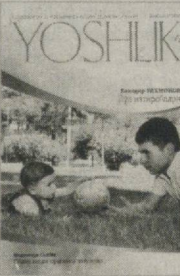
Журналнинг ушбу сонида яна Ж.Махмуднинг "Шоир театр ҳақида" эссеи, М.Тиллақўжаевнинг "Театр маданиятлари муштараклиги: Шарқ ва Фарб" мақоласи, ёш таржимон Моҳи-нур Сиддиқованинг инглиз халқ оғзаки ижоди намуналаридан қилган таржималари эълон қилинган.

Журналларни варақлаганда

нида берилган Равшан Файзининг бир шеър, кичкин-тойларга қувноқ қайғийат бахш этадиган Дилшод Ражаб-нинг шеърлари ҳам эътиборга тушадиган асарлардан.

Миразиз Аъзамнинг Қудрат Ҳикмат хотирасига бағишланган мақоласи, Ўлмас Умарбеков ҳақида ҳамкасбларининг фикрлари ҳамда фотолавлар адабиётга қўш хизматлари синган устозларни ёлға солди.

Жаҳон адабиёти намоёндаларидан Александр Куприннинг "Миннатли нон" ҳикоясини (Д.Муродова таржимаси), Константин Паустовскийнинг "Ижод ҳақида гурунлар"ини (О.Толиб таржимаси) ҳам ушбу сонда ўқийсиз. Адабиётшунос Б.Раҳмоновнинг "Йўл изтироблари" мақоласида ҳамиша эл назарида бўлган атоқли шоир Эркин Воҳидов шеърят тадқиқ этилган. Э.Нишоннинг мақоласи ёзувчи Ўктам Мирзаёрининг "Тупроқ ҳиди" китобидаги ҳикоялар таҳлилга бағишланган.

Мустақиллик шарофати билан Ўзбекистонда халқ хунармандчилиги, бадиий ижоднинг бошқа соҳалари қатори Шарқ санъатининг нафис кўринишларидан бўлиш миниатюра рангтаصريи ҳам қайта тикланиб, ўзига хос қиёфа касб эта бошлади. Устоз мусаввир Чингиз Аҳмаров сая-ҳаракати самараси ўлароқ ривожланишга юз тутган бу ўзига хос санъат тури жаҳон миқёсида эътироф қозониб, халқаро кўргазмалардан муносиб ўрин эгаллади.

НАФОСАТ САНЪАТИ

Бунда, шубҳасиз, Ч.Аҳмаров ташаббуси билан унинг шоғирди Тойир Болтабоев томонидан тузилган "Санойи нафис" гуруҳининг алоҳида хизмати борлигини таъкидлаш жоиз. Истеъдодли мусаввирлар Содиқ Қорабоев, Хуршид Назиров, Одил Бобоновдан иборат бу гуруҳга кейинчалик Файрат Камолов қўшилди. Шунинг билан айташ жоизки, "Санойи нафис"ни тузишгача бу рассомлар самарали ижод йўлини босиб ўтганлар.

Жумладан, Т.Болтабоевнинг қўтичага ишланган "Фарҳод ва Ширин", "Богда", "Гурўгли" каби асарлари халқаро кўргазмаларда юқори баҳога сазовор бўлган. Ихчам жанр бўлган миниатюрада маълум ютуқларни кўлга киритган ёш рассом ўзини маҳобатли рангтаصريи ҳам синаб кўришга қарор қилди. Шу тариқа Урганч шаҳридаги Бахт уйида Хоразм тарихидан ҳикоя қилувчи саккизта танно рангга келди.

Ижодий гуруҳ тузилганидан сўнг эса рассомларнинг иши юришиб кетди. Дастлаб Ўзбекистон, Тожикистон, Россия ва бошқа чет мамлакатларда дам олиш уйлари, маъмурий биноларни бадиий безаш ишларига буюртмалар ола бошлаган ижодкорларнинг ишлари кўпчиликлари манзур бўлди. Мутафаккир Алишер Навоийнинг "Саъбаи сайё" достонига ишлаган биринчи асарлариданқоқ рассомлар қадимий миниатюра аънаваларини сақлаб қолиб, улардан маҳобатли деворий паннолар яратишда унумли фойдаландилар. Маҳобатли рангтаصريининг замонавий техник усуллари қўллангани туфайли тасвир ранглари анча ёрқин ва ҳашамдор бўлиб чиқди. Шундан сўнг бирин-кетин "Шарқ мавжлари", "Ёшлик", "Наврўз" туркумлари, "Лирика" ва "Севишганлар" (Германия, Ганновер) миниатюралари дунёга келди. Бу ишлари бажаришда Тойир Болтабоевда ижодий жамоада ишлаш, асосий нуқтани ажрата билиш қобилияти шаклланди. Эҳтимол, шунинг

учун ҳам жамоа бажарган ҳар бир иш гўё бир одам қўли билан яралгандай таассурот қолдиради.

Т.Болтабоевнинг гуруҳ билан биргаликда бажарган энг машҳур ишларидан бири Темурийлар тарихи музейидаги деворий суратдир. "Буюк соҳибқирон — буюк бунёдкор" деб номланган бу триптих Амир Темурга бағишланган бўлиб, унда улуг саркарданнинг ҳаёти ва фаолияти маҳорат билан тасвирланган. Композиция "Туғилиш", "Юксалиш" ва "Фахрлилик" номи уч қисмдан иборат. Ижодкорлар олдида Соҳибқироннинг бутун умр йўли, у барпо этган қудратли салтанатда гуллаб-яшнаган илм-фан, санъат ва маданиятни бор бўйича гавдалантиришдек масъулиятли вазифа турарди. Улиқни кузатар экансиз, китоб миниатюрасининг услубий қонуни-

Рассом ва замон

кстон элчихонаси ҳамда ҳукумат қароргоҳи учун "Шарқона боғлар" мавзусида ишланган эскизлардир.

Миниатюра ишлари кўп вақтни олишига қарамай, рассом ҳаммиса излашида. У биринчи бўлиб почта маркаларини яратишда миниатюра санъатидан фойдаланди. Унга бу гоёни таниқли ўзбек санъатшуноси Абдулхай Умаров айтган. Бунгача почта маркалари ўзбек рассомларини у қадар қизиқтирмаган. Улар учун асосан таниқли усталар асарларининг репродукциялари намуна бўлиб хизмат қиларди. Бир неча йил давомида Тойир "Алпомиш" ва

"Хамса" асарлари мавзусида маркалар туркумини яратди. Маркалар фақат почта тўлови белгисига эмас, айни пайтда санъат тарихи воситаси эканини англаган Т.Болтабоев гўзаллиги ва нозиклиги жиҳатидан ажойиб асарлар чизди. Бу асарларда рассом миллий дунёқараши, юртимизнинг ўзига хос хусусиятини ифодалашга ҳаракат қилди.

Тойир Болтабоев асарларида замонавий миниатюра санъати учун характерли бўлган аънавий услуб янги бадиий ифода воситалари билан уйғунлашган. Айни пайтда бошқа усталардан фарқли ўлароқ, рассомлардаги қатъийлик ва назокат, энг майда деталларга бера билиш, ажойиб

тарзда бириктирилган композициялар унинг юксак профессионал маҳоратли устасини намоян эътиди. Буларнинг барчаси Т.Болтабоевга "Халқаро уста" дипломи бежиз берилмаганини далиллади. Унинг мактабиди сабоқ олган кўлаб миниатюра усталари республикамизнинг турли чеккаларида ижод қилипти. Устанинг ўзи эса фаол ижод билан банд, республика ва халқаро кўргазмаларда асарлари муваффақият билан намойиш этилмоқда.

Зухра РАХИМОВА,
санъатшунос

"ЮЛДУЗЧА" ЮЛДУЗЛАРНИ КАШФ ЭТДИ

Пойтахтимиздаги "Ёшлар" ижод саройида "Юлдузча" болалар вокал теле-танловининг якуний босқичи бўлиб ўтди. Маданият ва спорт ишлари ҳамда Олий ва ўрта махсус таълим вазирликлари, "Камолот" ЕИХ, Ёшлар ташаббуслари маркази, "Ўзбекнаво" эстрада бирлашмаси ва бошқа бир қатор ташкилотлар томонидан ташкил этилган маъруза танловда 6 ёшдан 14 ёшгача бўлган ёш истеъдод эгалари иштирок этди.

Танловдан кўзланган мақсад иштирокчиларнинг мумтоз, миллий, фольклор ва эстрада мусикаси йўналишларидаги вокал ихро маҳоратини ошириш, ёш вокалчиларни қўллаб-қувватлаш, иқтидорли болаларни излаб топиш, ижодкор ёшлар билан ишлашнинг ташкилий жиҳатларини такомиллаштиришдир.

Танлов учта — аънавий кўшиқчилик, академик кўшиқчилик ва эстрада кўшиқчилиги йўналишида ўтказилади. Ҳакамлар ҳайъати сифатида таниқли эстрада хонандалари, маданият ва санъат намояндалари, театр актёрлари, профессионал ижодий жамоалар раҳбарлари жалб этилган.

Эъзога ЖАЛИЛОВА

МИЛЛИЙ КИНО: ЮКСАЛИШ ЙЎЛЛАРИДА

Бугун миллий кино санъатимизда жараён қизғин. Айни ёзнинг ҳароратли кунлари тасмаларга мангулик битигини ёзиб, эрта-индин тақдирот қилмоққа чоғланган ижодкорларни кўрганда, ҳаёдан бир фикр ўтади: ўзбек киноси ҳаракатда, изланишда.

Шиддат билан одимлаётган даврда кино инсон шуурига таъсир кўрсатувчи самарали воситалардан бирига айлангани сир эмас. Бинобарин, истиқлол байрами арафасида турли соҳаларда юз бераётган ўзгаришлар қатори миллий кинематографиямиздаги ислохотларни ҳам бир қур назардан кечирсак, фойдадан холи бўлмас. Шу маънода таниқли кинорежиссёр, "Ўзбекфильм" киностудияси раҳбари Хилол Насимов билан суҳбатимиз айни муддао бўлди.

— **Хилол ака, машҳур кино ар-боблардан бири адабиёт, театр, мусика, меъморчилик каби қадимий санъатларни нуруний инсонлар деб атаган, кашф этилганига эндигина бир асрдан ошган кинони эса бўй-басти, қаддини аста тиклаётган навқирон йигитга қиёслаган эди. Бундан кўринадики, ўзбек киноси ҳам вақтинч қатта сарҳадларини ҳали босиб ўтганича йўқ. Лекин шу даврда кўлаб эътирофга молик фильмлар яратилди. Мустақиллик йиллари эса миллий киномизга эътибор кучайди, табиийки, шунга мос равишда эътиҳам ҳам орди. Йигирма беш йиллик тарих сарҳисоб қилинганида, ўзбек киносидаги қандай воқеа-ҳодисалар кўз ўнгингиздан ўтади?**

— Бир вақтлар устозим Алишер Ҳамдамов ёзувчи Худойберди Тўхтабоев асари асосида "Қасоскорнинг олтин боши" номида фильмни суратга олганди. Картина катта экранга чиққанида, режиссёр негадир алам ва ўкинч билан: "Шу юлдузли онларим келишини қанча кутдим-а..." — деганини ҳали-ҳамон эслайман. Оранда йиллар ўтиб, Алишер ака ўшанда нимани назарда тутганини чуқурроқ англадим. Гап бу ерда режиссёрнинг сермахсул ижод қилолганида эмас. Собик иттифок макбураси ва таъқиқлар у каби ўнлаб режиссёрларнинг истеъдоди, ғайрату ташаббусини сўндирган, умрининг ижодга ошуфта йилларини ҳавога совуришга мажбурлаган экан.

Мустақилликка эришганимиздан сўнг маънавий ҳаётимизнинг барча жабҳалари қатори кино санъати ривожига ҳам кенг йўл очилди. Ўзбек кинематографиясининг истиқболини белгиллаб берувчи "Ўзбеккино" давлат-акциядорлик компаниясини ташкил этиш тўғрисидаги тарихий фармон бу йўлда муҳим қадам бўлди. Ҳозир агентлик бюрократизма бинаон давлат ҳисобидан ҳар йили ўндан ортқ бадиий, кўлаб ҳужжатли ва мултифильмлар ишлаб чиқарилади.

Истиқлол туфайли киноижодкорларимиз жаҳондаги кўлаб кинофестиваллар, анжуманларда қатнашиш имкониятига эга бўлди. Фильм суратга олиш бўйича дунё тажрибаларини ўрганиш, энг илғор ва замонавий технологиялардан фойдаланиш, хориж киноиндустрияси билан ҳамкорлик қилиш ҳам мустақиллик йилларида ривожланди. Биргина мисол. Шу йили бир гуруҳ киноижодкорлар билан Жанубий Кореяда бўлиб, ушбу мамлакат киносининг ўзига хос хусусиятлари, суратга олиш жараёни, фильмларда ишлатилаётган янги техник воситалар билан яқиндан танишдик, ўзаро таъриба алмашдик. Фильмларимиз жаҳон кино экранларини забт этишини истасак, бундай мулоқот ва маҳорат дарсларини кўпроқ ташкил этиш лозим бўлади.

Шу ўринда кейинги йилларда ўзбек киноси эришаётган ютуқларни алоҳида таъкидлагим келади. Касбим тақозоси билан қўшни республи-

каларда бўлганимда, қардош халқлар бизнинг фильмларни севиб томоша қилаётгани, таассуротларини ҳаяжон билан сўзлаётганини кўрдим. Лекин бу билан кинофоялиб қолмаслик керак, энди фильмларимиз дунёда янада баланд мавқе ва даражага эришмоғи учун астойдил ҳаракат қилмоғимиз зарур.

Кино санъатига ҳукумат миқёсида эътибор қаратилаётганига яна бир мисол. Ҳозир Олий Мажлис Қонунчилик палатасида миллий кинематография тўғрисидаги қонун лойиҳасини тайёрлаш ишлари бошлаб юборилган. Ишончим комилки, ушбу қонун миллий кино-миз ҳаётида янги саҳифа очади, фильмларимизнинг бадиий савияси, мазмун-моҳияти тубдан ўзгаради.

— **Кино санъатида ёш кадрлар тайёрлаш ҳаммиса долзарб аҳамият касб этган. Зеро, ўзбек киносининг эртанги "об-ҳаво"си кўп жиҳатдан ёшларга боғлиқ. Сизнингча, бу борада қандай ишлар қилинди ёки қилиниши керак?**

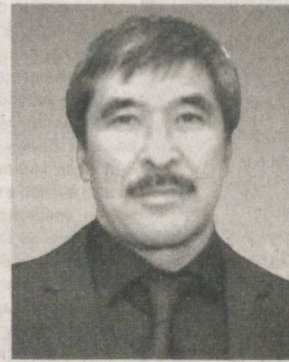
— Санъатда авлодлар алмашинуви деган ҳодиса узоқ давом этиши мумкин, хусусан кинода ҳам. Тўрт йил олий ўқув юртида ўқиган талаба дарҳол профессионал кинога мослашиб кетолмайди, бу санъатнинг сир-асрори, табиатини пухта ўрганиш учун суратга олиш жараёнидаги кўпроқ қатнашиш, таърибли кинорежиссёрлар билан доимий ҳамкорлик қилиш талаб этилади. Фақат амалиётни киноижодкорни чархлайди, фильм ҳақидаги тасаввурларини бойити.

Ижодий фаолиятимиздан ташқари, Санъат ва маданият институтида ёш режиссёрларга сабоқ бераман. Очиги, бу масканда ёшларга яратилган имкониятларни қўриб, катта авлоднинг ҳаваси келади. Айниқса, фильм суратга олувчи замонавий техник воситаларнинг деярли барчаси хориждан келирилган ва жаҳон андозларига тўғри жавоб беради. Ўқув устаконларидан фойдаланиб, талабалар бемалол қисқа метражли фильмларни тасвирга олиши мумкин. Шу қалдирғоч фильмлар бир кун келиб ўзбек кино санъатининг етук намуналарига замин ҳозирласа, ажаб эмас.

Ёш киноижодкорларни кашф қилиш мақсадида ўтган йили ташкил этилган "Prologue" номида қисқа метражли фильмлар фестивали маданий жамоатчиликда катта таассурот қолдирди. Фестивалга тавсия этилган фильмларни қўриб, ёшларимизни қандай мавзу ва услуб қизиқтираётгани, қайси режиссёру актёрлар мактабини давом эттираётгани, энг муҳими, катта кинога тайёрлиги қай даражада экани каби масалаларга ойдинлик киритдик.

— **"Алданган аёл", "Тубанлик", "Гумроҳлар", "Одноклассники-ру", "Ажал жодуси" каби ижтимоий мавзудаги долзарб фильмларнинг турли давраларда муҳокама қилинди, оғоҳлик, ҳушёрликка қорловчи бундай асарлар зарур экани таъкидланди. Ўткир сюжетли бундай фильмларда қаҳрамонлар фожияси, ҳалокатининг эмас, афсус-надомати, қалб изтироби, росмана тазаррусини кўрсатиши мақсад қилганингиз тайин.**

— Албатта, шундай. Биласизми, аввалгига бу картиналарга истеҳзо билан қаровчилар, ҳатто кўча-қўйда, бозор-ўчарда ҳам "Фалон ролни жуда ўтказворибсиз-да", дея ҳазил-киноя қилувчилар кўп бўлди. Отрад бирмунча вақт ўтгач, теварак-атрофимизда юз бераётган воқеа-ҳодисаларни ку-

Учрашув

затиб, тинчлик-осойишталик нақадар буюк неъматлигини англаган халқимиз шу мавзудаги фильмлар керак эканини, инсониятнинг ёвуз кутқулардан оғоҳлантириш бевосита кинога дахлдорлигини тушуниб етди. Чунки кино инсон шу-ури, руҳиятига тез ва қучли таъсир кўрсатади, қола-

верса, тасвир, виртуал манзарага асослангани боис, хотирада анча вақт сақланиб қолади.

Энди мавзуга ёндашув масаласига келсак, қаҳрамонларни залолатда қолдириш, фожиа қурбонига айлантириш билан кўзланган ниятга эришиб бўлмайди. Ҳар қандай баттол, террорчи кимса ҳам инсон сифатида фикрлашга, содир этган жиноятини мулоҳаза қилишга мойил, ахир, у батамом онгсиз мавжудот эмас-ку!.. Фильмларимизда шу жиҳатни назардан қочирмайман. "Алданган аёл"да диний ақидапарастлар тузоғига тушиб қолган Моҳира шунча сарсон-саргардонлик, қийноқлардан сўнг ала-оқибат она Ватани, турмуш ўртоғи, жондан азиз фарзандларининг қадрига етати, фильмнинг сўнгги лавҳасида кўз ёши билан оила аъзоларига термулиб қолади. Ёки "Одноклассники.ру" фильмида актёр сифатида ижро этганим одам савдосини касбга айлантирган Бўри образига ҳам айрим фазилатлар сақланиб қолган. Фильмларимизда салбий персонажларни бошдан-оёқ қора бўёқларда кўрсатмайман, боси танланган мавзу нозик, бундай шароитда озгина ҳаёлиликка йўл қўйсангиз, томошабин нотўғри ҳаёлга бориши, фильм гоёсини ўзгача талқин қилиши мумкин.

— **Истаймизми-йўқми, замонавий кино давр билан ҳамнафас инсонлар, қаҳрамонларни кўрсатишга ҳаракат қилади. Ватанимиз ҳаётидаги шонли саҳифалар, буюк зафару ғалабалар, халқимиз тафаккурда кечаётган ўйлар, тобора кўрқ очётган шахару қишлоқлар — буларнинг барчасини кино қилса арзийди. Дориломон кунларни кинотасмаларга муҳрлаш эса ижодкор учун катта шараф...**

— Дарҳақиқат, шундай. Кун сайин чирой оқиб бораётган она диёримиз биз кино ижодкорларини ҳам беҳад илҳомлантиради. Бугун турли жабҳадарида эришаётган ютуқларимизни мадҳ этувчи бадиий ва ҳужжатли фильмлар суратга олиш маънавий бурчимиз. Масалан, улкан ғалабамиз — тоғ бағрини ёриб, марғибу машриқни туташтираётган робита — Қамчиқ дондонида темир йўлни бунёд этиш машаққатлари ҳақида ажойиб фильм яратиш мумкин ва бу, албатта, амалга ошади, деб ўйлайман.

Шу кунларда "Муқаддас истак" номида бадиий фильмни суратга олиш ишларини тутадим. Фильм истиқлолга қандай қийинчилик, саботу матонат билан етиб келганимиз, гўзал орзулар шахс ва жамият тақдирини қанчалик муҳим ўрин тутушини баҳоли қудрат акс эттиради. Ўйлайманки, киноасар мустақиллигимизнинг 25 йиллик байрамига муносиб тўхфа бўлади.

Шоҳрух АБДУРАУЛОВ
суҳбатлашди

КЕНГАШ ЙИГИЛИШИ

Йиллик байрамига тайёргарлик қўриш ва уни ўтказиш тўғрисида"ги қарориди белгиланган долзарб вазифаларга эътибор қаратди. Ушбу қарордан келиб чиқиб Кенгаш ҳамда унинг ихрочи органи ҳисобланган "Ўзбекнаво" эстрада бирлашмаси томонидан амалга оширилиши зарур бўлган ишларни таъкидлаб ўтди.

Тадбирда мамлакатимизда теле ва радиоканалларда эфирга узатилаётган, кафе ва рестораниларда мониторлар орқали намойиш этилаётган, миллий менталитетимизга тўғри келмайдиган, маънавийтимизга зид бўлган клиплар, кўрсатув ва эштитиришларни бар-тароф этиш мақсадида Миллий эстрада санъатини ривожлантириш ва мувофиқлаштириш Кенгаши ҳузурида ягона Бадиий кенгаш тузиш ҳақидаги тақлиф маъқулланди.

Кенгаш ҳамда "Ўзбекнаво" эстрада бирлашмасининг 2016 йилининг ўтган олти ойидаги фаолияти қониқарли деб топилди.

Музаффар САЙФУЛЛАЕВ,
"Ўзбекнаво" эстрада бирлашмаси матбуот котиби

ТЕНГДОШИНГМИЗ, ИСТИҚЛОЛ!

Намойишдан ўрин олган турфа ижод намуналарига назар соларкансиз, аввало, ёш рассом ва хунармандлар маҳоратига қойил қоласиз. Улар эндигина катта санъат оstonасига қадам қўйганига қарамай, профессионал ижодкорлардан қолишмайдиган бадиий ифодавийликка эришган. Миллий руҳга йўрилган ушбу асарларда тарихимиз, аждодларимиз бунёд этган кўҳна обидалар, мафункор табиат манзаралари билан бир қаторда тез суръатларда ўзгариб бораётган шахару қишлоқлар қиёфаси ҳам тасвирланган. Улар орасида, айниқса, миниатюра ва амалий санъат йўналишидаги изланишлар

диққатга сазовор. Масалан, Ч.Файзиева, З.Сулаймонова, Р.Алибоев сингари ёшларнинг миниатюраларида бугунги кун воқеалари, қундалик турмуш-ишларнинг урф-одат ва маросимларга кенг эътибор қаратилади.

Рангтаъсир йўналишида мўйқалам тебратувчи ёшларнинг асарлари ҳам қизиқарли изланишларга бой. Х.Эгамбердиева, С.Қосимова, М.Зоирова сингари истеъдодли мўйқалам усталари чизган замондошларимиз портретлари чуқур психологик таҳлили, ҳаққоний ёндашуви билан ажралиб турса, С.Жангирова, М.Мирсайдов яратган манзара ва композицияларда ноанъавий ёнда-

шувлар, рамзий ифодаларга мурожаат қилинган. Бир сўз билан айтганда, кўргазма мустақиллигимиз тенгдошлар бўлиши ёш ижодкорларнинг маҳоратию истеъдодига баҳо бериш баробарида, санъатимиз истиқболига ҳам назар солиш имконини берди.

Чарос ФАЙЗИЕВА:

— Кўргазмада иштирок этган тенгдошларим ижодини анчадан буён қузатиб келаман. Улар орасида нуфузли кўргазмалар, фестивалару танловларда юқори эътирофларга сазовор бўлган иқтидорли мўйқалам соҳибла-

ри кўлиги бежиз эмас. Бу мамлакатимизда ёш истеъдодлар камолотига улкан эътибор ва ғамхўрлик кўрсатилаётганидан далолат. Истиқболли порлок ёш ижодкорлар яратган асарларни бир кўргазма доирасида кузатиш имкони яратилгани ҳам ихобий воқеа. Ҳар бир ижодкор ўзига хос услуб ва ёндашувга эгалиги қўришиб турибди. Миниатюра йўналишида изланаётган ёшлардан бири сифатида кўргазмада халқ достонлари, эрталар асосида яратилган асарларим билан қатнашпман. Ўйлайманки, кўргазма изланишларимизни ўзаро солиштириш орқали таъриба олишига имкон беради.

Фарида САТТОРОВ:

— Кўргазмада манзара жанридаги

асарларим билан иштирок этаяпман. Уларнинг асосий қисми бугунги қишлоқларимизнинг обод манзарасига бағишланган. Имкон қадар оддий ёндашувлардан қочиб, юз берган ўзгаришларнинг қўлими ва аҳамиятини очиб беришга ҳаракат қилдим. Келажақда шу мавзудаги изланишларимни давом эттирмоқчиман. Бошқа тенгдошларим ҳам Ватанимиз ҳаётида юз бераётган янгиликлар, бунёдкорлик жараёнларига бефарқ эмаслиги менга илҳом бағишлаган. Кўргазмадан кўлаб реалистик портретлар, пойтахтимизда қад ростлаган муҳташам бинолар тасвири ўрин олгани бу борадаги изланишлар доираси кенглигини кўрсатади.

Улуғбек ЮСУПОВ

Янги нашрлар

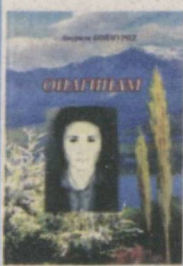
"МОЗИЙДАН ДУР ИЗЛАБ"

Ушбу китобда муаллифлар халқимизнинг олис-яқин тарихи, урф-одатлари, тилимизнинг нозик қирраларига назар ташлаб, кечмиш қаъридан маънавий дур-жавохирлар теришга интиланлар. Мустиқиллик шарофати билан тарихга ҳолис ёндошуви, миллий аёнчаларимизни англаб етиши ва уларнинг жаҳон миқёсидаги эътирофи, халқимизнинг инсонпарварлиги қаратилган фазилатлари қўллаб-дастлаш асосида қаламга олинган. Тарих, адабиёт, ҳаёт ҳақидаги кенг ва азалий мавзуларни қамраб олган ушбу тўпламда Ўзбекистон халқ ёзувчиси Муҳаммад Алининг "Улуғ салтанат" тетралогияси асосида билдирилган фикр-мулоҳазалар ўқувчилар маънавий дунёсини бойитишга хизмат қилади.

Қувончлиси шуки, адабиётимизнинг мавзу ва таҳлил қўламини кенгайтириб борагани сайин ундан ўрганаётган, унга фаол муносабат билдираётган китобхонлар сафи ҳам ошиб бормоқда. Неъматжон Акбаров ва Шарофиддин Бидирқов ҳаммуаллифлигида ёзилган мазкур рисола "Машҳур-пресс" нашриётида чоп этилган. Унга Усмон Қўқор муҳаррирлик қилган.

"ОНАГИНАМ"

Ватан мавзусида бирор асар яратишни ният қилган ижодкор, аввало, оҳори тўқилмаган ташбеҳ ахтаради. Она ҳақида ёзишга келганда эса, қиёси йўқ таърифни, унинг чексиз меҳр-муҳаббатини ифода этувчи қудратли сўзни излайди. Яхши ва янги асар ярата олиш илинжида барча ижод кийилари ўз волидаси олдида қисман бўлса-да, фарзандлик бурчини адо этишни истади. Мана шу эзгу ва улуғ ният сабаб оналар шарафи улуғланган асарлар қайта ва қайта яралаверади.

Ашурали Боймуроднинг "Мумтоз сўз" нашриётида чоп этилган "Онагинам" шеърини романни барча оналарга бағишлов дейиш мумкин. Асар муқаддима, хотимадан ташқари беш фаслдан таркиб топган. Сўнгги саҳифада фасллардаги англанлиши қийин бўлган сўзларга изоҳ берилган.

Муаллиф китоб аввалидаги илк фаслларда фикр-мулоҳазалар, шўро даври воқеаларига қайтиб, замоннинг зўрликларини нозик елкаларидан кўтарган аёллар кечмишини қаламга олган. Ўзбек аёлининг кечги ўтмиши билан бугунги ҳаёт саҳифаларини қиёсан жонлантирган.

"Шоир эзгу ва эзгин ниятда қўлига қалам олган. Хусусан, аёл — Она тинимсизда бугунги воқеалик илгари сурган маънавий-ахлоқий масалалар ҳусусида мулоҳазалар юритиш. Кенг китобхонлар зумрасини ҳам фикрлашга, мушоҳадалар юритишга чорлаш", дейди филология фанлари доктори, профессор Нўмон Раҳимжонов китобга ёзган сўзбошида.

Қатор шеърини тўпламлари билан муҳлислар назарига тушган Ашурали Боймуроднинг ўзбек онасининг меҳр-муҳаббатини мадҳ этиб, меҳнатда тобланган сабру бардоши шарафига битилган ушбу асар китобхонларга манзур бўлишига ишонамиз.

"ЮРАГИМГА АЙЛАНАР ВАТАН"

Умидли шоира Зухра Бегимнинг "Юрагимга айланар ватан" (Гафур Ғулум номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2016) тўпламидан шеърлар, масал, баллада ва достонлар ўрин олган. Ватанимиз мустиқиллигининг йигирма беш йиллик тўйига бағишланган ушбу ижод гулдастасидан ўрин олган ғазаллар, муҳаммас ва сонетларда оҳорли ташбеҳлар, самимиятга йўғрилган сатрлар талайгина.

Шоира ватан мадҳига битилган шеърларида она заминнинг ҳар гиреҳи майсасини суюб эркалайди, юрагиданги улкан муҳаббат ва ифтихорини самимий мисраларда ифодалаганга интилади. "Азим", "Ошиқ дарди", "Сиз менин" сингари муҳаббат мавзусидаги кўнгил битикларида соғинч ифодаси бор. Муаллиф тўпламини рамзий маънода бўлимларга бўлиб, шеърларга мавзу доирасида тартиб берган.

"Зухра Бегим пувиқор Ургут тоғлари бағрида, мусаффо ҳаволар оғушида камолга етган. Айтиш пайда шеъринида ўз йўлини, камолини излаётган шоира... Мен унинг бир қатор шеърларида интиқ дилнинг эврилишларини, соғинч сарғайтирган чехрадаги нурни кўрдим", дейди Ўзбекистон халқ шоири Маҳмуд Тоир китоб аввалидаги сўзбошида.

Вазира ИБРОХИМОВА

Тупроғимиз муқаддас. Чекка қишлоқларда ҳам Ватан тарихининг олтин саҳифалари ҳақида ҳикоя қилувчи шундай музейлар борки, улар эзгу ният билан очилган мозий дарвозаларига мен-гзади. Қишлоқлар, тоғлар ва саҳролар бағрига сочилиб кетган муборак қадамжоларини обод қилиш, обидалар, шахристонларни ўрганиш — барча-барчаси ўзликни, буюк тарихни англаб етиш, қалбимиздаги маънавий пойдеворни янада мустаҳкамлаш демакдир. Мустиқиллик шарофати билан очилган Пойкент шахристонини яқиндаги археологик музей билан танишар эканмиз, бу ерда олиб борилаётган изланишлар нақадар ғурурбахш эканлигини ҳис этдик. Бухоро — табаррук маскан. Кўпчилик бу шариф шаҳарга фақат сажат учун эмас, зиёрат учун ҳам боради.

ШОҲРУД БҮЙЛАБ

Шаҳарга етиб келгач, аввал ҳазрат Баҳоуддин Нақшбанд мажмуасини зиёрат қилиб, кейин Лаби Ховуз мажмуасини айландик. Шоҳруд ариғи бўйлаб юқорига юрсангиз, қадимий обидалар — мадраса, масжид, савдо расталари оралаб, Бухоро аркига етиб келганингизни сезмай қоласиз. Биз билган-билмаган тарихий воқеалар, ривоят ва афсоналарга бой, эртақдагидай мозий манзаралари кўз олдингизда жонланиб, ўзингизни Шарқнинг энг қадимий шаҳрида юргандай ҳис қиласиз. Бу йўллардан не бир алломалар ўтмаган, дейсиз.

Ҳар қадамда учрайдиган хориқлик сайёҳларнинг аксарияти кўнра шаҳарни сайр этгач, истиклол йилларида Бухорода аънаъга айланган "Ипак ва зирворлар" халқаро фестивали, миллий байрамларимиз ёки Лаби Ховузда ўтказилган қизғин тадбирларда иштирок этишни хуш кўришадди. Айниқса, Нодир Девонбеги мадрасасида ўтказилган сўлим оқшом тадбирлари таассуротларга бой. Меҳмонлар мадрасанинг ички майдонида миллий қўшиқлар тинглаб, Ғиждувон таомларидан баҳраманд бўлиб, мусиқа оҳангидида гўзал қизлар, барно йигитлар қийиб чиққан либослар намойишидан завқланишадди.

ЗАРАФШОН ЗАМИН

Шу жойнинг ўзида моҳир ҳунармандлар қўлда тайёрланган антиқа совғалар, қўзни қамаштирувчи атлас адраслар кўргазма-савдоси авж олади. Эндигина саҳнага чиққан қизнинг эғнидаги адрас қўйлакни ёқтириб қўлиб, дарров шунча-сини сотиб олаётган хориқликлар қувончига гувоҳ бўлдим. Улар, балки бу ердан Шаҳрисабз орқали Самарқандга ва ундан Тошкентга йўл олишар,

балки қадимда буддавийлик маркази бўлган Термизга бориб, Далварзинтепа, Қоратепа каби ёдгорликларга ва Марказий Осиёдаги энг йирик Термиз археология музейига ташриф буюришар.

Назаримда, нафақат ўзимизда, балки хорижда ҳам саёҳатларда шошма-шошарлик, қалбдаги хайратларни тўлиғича англаб етолмаслик эски одат. Кузатувимизга кўра, юртимизга келаётган сайёҳлар қадимий шаҳарларимиз билан танишуви учун бир-икки кун ажратишадди. Албатта, бу шунчаки юзаси ҳайр ҳисобланади. Шаҳар тарихини зарур даражада ўрганиш, миллий аънава ва қадриятлардан завқ олиш, турли-туман маҳаллий таомлардан баҳраманд бўлиш каби миллий ўзинга ҳосликларни англаб етиш эса кўпроқ вақтни талаб қилади. Маълумки, тарихий шаҳарларимиз меъморчилигидан тортиб таомларига қадар бир-биридан маълум даражада фарқланади.

Биргина Бухоро вилоятида 650 дан ортиқ диққатга сазовор маскан бор. Жумладан, 231 археологик обиданинг учтаси вилоят марказида, қолгани шаҳардан ташқарида, 364 меъморий ёдгорлигининг 254 таси шаҳарда ва 110 таси туманлар ҳудудига жойлашган. Бухоро шаҳрининг ўзида ҳозирга қадар 30 мадраса сақланиб қолгани бу кўтулғ маконнинг катта илм-маърифат маркази бўлганидан далолат бериб, таълим тарихини ўрганиш бўйича алоҳида сайёҳлик йўналишини очибга асос бўлади.

Вилоят марказидан олсизда жойлашган, тарихчи аллома Наршахий таъкидлаган "Бухоридан кўра қадимийроқ" Чор Бакр, Пойкент, Варахша, Ромитан каби ўнлаб кўнра масканлар ёки "Етти пир" зиёрат ҳар қандай сайёҳда унутилмас таассурот қолдиришига ишонаман. Менда бундай фикрлар кўнра Пойкент зиёратидан сўнг туғилди...

ПОЙКЕНТ ПОЙИДА

Қорақўл туманида жойлашган Пойкент, Байкент, "Жез шаҳар" каби қўллаб номлар билан машҳур қадимий шаҳар харобалари сари тонг саҳар йўлга чиққанимизда араб олими Абдулқарим ас-Самъонийнинг (1113-1167) VIII-XII асрларда яшаган мусулмон оламидаги олимлар ҳақида маълумотлари жамланган "Насабнома" (Ал-Ансоб) асаридаги сатрларни эсладим. "Байканд (Пойканд) Мовароуннаҳр шаҳарларидан бўлиб, Амударё ва Бухоро оралиғида жойлашган. Бухоридан бир манзил узоқликдаги чиройли ва катта шаҳар. Бу ердан кўп олимлар етишиб чиққан. Ҳозирги вақтда харобага айланган. Шаҳидлар қабрини зиёрат қилгани боргандим. Уч мингта работи бор эди ва у ердаги хароба тепалиқларни кўрдим".

Китобда пойкандлик ҳадис илмининг ишончли муҳаддислари — Абу Аҳмад ибн Юсуф, Абу Закарий Яхё ибн Жафар, Абу Абдуллоҳ Муҳаммад ибн Салом ал-Байқандийларнинг улуғ аллома Имом ал-Бухорийга таълим берганларига алоҳида тўхталинган.

Аллома, "Абул Фазл Аҳмад ибн Али ас-Сулаймоний ал-Байқандий кўп ҳадисни ёддан билгувчи эдилар. Илм талабиди Ироқ, Шом ва Мисрда бўлиб, тўрт юздан ортиқ кичик ҳажмли китоб ёзганлар. Ҳар ҳафта бир китоб битиб, жума куни Бухородаги Масжиди Калон жоме масжидига олиб келиб, у ерда ҳозир бўлган кишиларга ўқиб берганлар", деб ёзади. Бундан ўша пайтда Пойкентда илм-маърифатнинг нақадар тараққий этгани аён бўлади. Агар асар XII асрда битилганини эътиборга олсак, Пойкент харобалари ҳозирга қадар минг йилдан буён очик осмон остида ёмғир ва шамол

синовидан ўтиб келаётгани ойдинлашади.

XI аср бошларига келиб Зарафшон дарёси ўзани ўзгариши туфайли Пойкент сувсиз қолиб, одамлар ўз уйлари ташлаб кетганлар. Қорахоний ҳукмдор Арслонхон шаҳар учун алоҳида канал қазииш буюрган. Аммо, тош устидан сув йўли ўтказиш ҳаракатлари бесамар кетган.

Манбаларда келтирилишича, арк остидаги маданий қатлам 18 метрни ташкил қилади ва бу ерда қўлдан буён Москвадаги Эрмитаж ва Париждаги Лувр музейларининг қадимшунослари билан ҳамкорликда археологик тадқиқот ишлари давом этмоқда. Агар бу манзилдаги археологик қидирув натижаларини ёзиб чиқсангиз ўн мингдан ортиқ бадийий қиммат ва илмий аҳамиятга молик экспонат мавжуд. Таниқли шарҳунос олим В.Бартольд ташаббуси билан 1896 йилда Пойкент ҳақида дастлабки маълумотлар йиғилганини эътиборга олсак, археологик изланишлар бошланганига ҳам 120 йил бўлибди.

Она юртим — олтин бешигим

кент археология музейи очилди. Музей атрофи катта бог бўлиб, ўйрақлар фарқ пишган чоғ олтиндай товланади.

Музейгоҳда миллий музей фондида қиритилган 600 дан ортиқ экспонат, 1800 дан ортиқ илмий ёрдамчи фонд экспонати сақланмоқда. Бундан ташқари Бухоро музей-қўриқхонасида Пойкент шахристонидан топишган ўн мингдан ортиқ бадийий қиммат ва илмий аҳамиятга молик экспонат мавжуд. Таниқли шарҳунос олим В.Бартольд ташаббуси билан 1896 йилда

Пойкент ҳақида дастлабки маълумотлар йиғилганини эътиборга олсак, археологик изланишлар бошланганига ҳам 120 йил бўлибди. Музей шахристон билан ёнма-ён жойлашгани боис, кўнра Пойкентнинг асл қиёфасини аниқ тасаввур қилиш имконияти катта. Яна бир афзаллиги, шаҳар харобаларидан топишган буюмлар узоқ марказдаги ёки шаҳардаги музейга олиб кетилмайди, балки шу ерда алоҳида намоиш этилади.

"БАЙКАНДЛИКЛАР..."

"Байканд. Бунини шаҳарлар жумласидан деб ҳисоблайдилар, — деб ёзади Наршахий "Бухоро тарихи" асарида. — Байканд аҳолиси бирор кишининг Байкандни қишлоқ деб аташига розилик берган эмаслар. Агар бирор байкандлик Бағдодга борса ва ундан "Сен қардансан?" деб сўрасалар, у Байканддан деган, Бухориданман деган эмас. Байкандда катта масжиди жоме ва олий иморатлар бор. То икки юз қирқинчи йилгача (854-855 йил) Байканд дарвозаси олдида кўп рабоблар бўлган. Муҳаммад ибн Жафар (ан-Наршахий) ўз китобида келтиришича, Байкандда Бухоро қишлоқлари сонича, мингдан ортиқ рабоб бўлган. Бунинг сабаби шуки, Байканд катта ва яхши жой бўлиб, ҳар бир қишлоқ аҳолиси у ерда бир рабоб курган..."

Музейга кираверишда деворга ўрнатилган шахристон харитасида тўрт ҳудуд — дарвозаси арк, ички ва ташқи шахристон, шаҳр, қарб ҳамда жануб томонларда қад кўтарган юз гектардан зиёд ҳудудни эгаллаган улкан рабобларни тасаввур этсангиз, кўз ўнгингизда шарқона шаҳар жонланади. Аркдаги қадимий ибодатхона, подшоҳ саройи, қошқинкор меҳробли жоме масжиди, савдогар ва ҳунармандларнинг маҳаллалари, бозор, устакхона, новойхона, дорихона, қорхона ва қўчаларда бир замонлар ҳаёт қайнаган.

Археологик топишмаларнинг гувоҳлик беришича, Пойканддаги ҳаёт эраимиздан олдинги IV асрдан бошланиб, 1500 йилдан зиёд давом этган. Буюк Ипак йўлининг икки ёқасида ўнлаб қарвонсаройи вайроналари қайд этилиб, улардан бир нечтаси қазиб, ўрганилган.

"Байканд аҳолиси савдогар бўлган. Улар Хитой ва денгиз орқали бориладиган мамлакатлар билан савдо қилганлар ва жуда бой бўлганлар", деб ёзади Наршахий. Ҳақиқатан, "Ўзбекистон миллий энциклопедияси"да таъкидланганидай, араб географлари Ибн Хурдодбех ва Ибн ал-Фақих Пойкентни «Мадина ат-тужжор», яъни «Савдогарлар шаҳри» деб таърифлаганлар.

Музейдаги сирли сопол кўза ва лаганлар, шиша идишлар, жез ва темир буюмлар, қурол-ярроқ, шунингдек, турли замонларда зарб этилган тангалар — Пойкентнинг бой тарихидан далолат беради.Ғаройиб топишмалардан яна бири, шубҳасиз, қадимий дорихона ҳисобланади. Ўрта асрларда даволash мақсадларида ишлатилган махсус кимёвий идишлар, асалари муми юки қолган қосача ва дори-дармон тайёрлашда оид буюмлар шаҳарда тиббиёт ривожланганидан дарах беради.

Музейдаги экспонатлар буюк ўтмишдан ҳикоя қилар экан, тарихининг ёрқин саҳифаларини ўқиб, қуриб, боболарнинг дунё тамаддуни йўлида қилган хизматларини чуккур англайдисиз. Чет эллик меҳмонлар эса тарихнинг қайтадан ўқилаётган нурли саҳифаларидан хайратга тушишлари, шубҳасиз.

Мамлакатимизнинг чекка бир ҳудудига жойлашган Пойкент шахристонидидаги археологик тадқиқотларда дунёга машҳур Лувр ва Эрмитаж музейларининг олимлари иштирок этаётгани ва бу манзилга дунёнинг турли давлатларидан, етти иқлимдан қатор-қатор сайёҳларнинг келаётгани ҳам беҳиз эмас.

Хумоюн АКБАРОВ

Гул кўп, чаман кўп

ЖАҲОН АДАБИЁТИ

НАМОЯНДАЛАРИ

ЧАГАМЛИК ДОНИШМАН АДИБ

"Ёшлигимда эски фотосуратлардаги одамлар атрофимдаги ҳаётда мен кўрган кишилардан кўра истарали, жиддий, эътиборни тортадиган қиёфада бўларди. Бу, эҳтимол, ўша пайтларда фотографиянинг кам-ёб ҳодиса экани билан изоҳланар ва одамлар суратга тўшаётган ички туйғулар юз-кўзларида акс этишига кўпроқ эътибор қилганидан бўлса керак", деб ёзгандаги атоқли шоир ва машҳур адиб Фозил Искандар.

Ижодкорнинг бу эътирофи унинг ёшлиғидаёқ синчков ва қўзғувчан бўлганидан далолат беради. Фозил Искандар 1929 йили Абхазиянинг Сухуми шаҳрида таваллуд топди. Ўрта мактабни битиргач, Москвадаги Кутубхоначилик институтига, кейин Адабиёт институтига тахсил олди. Болалиги Абхазиянинг Чагам қишлоғида ўтган ёзувчи Москвада яшаб, рус тилида ижод қилди. "Мен рус ёзувчисиман, аммо Абхазия қишлоқиман", деган эди у.

Илк шеърлар тўплами — "Тоғ сўқмоқлари" (1957) Сухумида, дастлабки "Хўро" номли ҳикояси "Юность" (1962) журналида босилди. "Дурағай серканинг доғруғи" номли ҳажвий қиссаси билан у жаҳонга танилди.

Ўқинда саксон саккиз ёшида оламдан ўтган адибдан бой ижодий мерос қолди. "Чагамлик Сандро" роман-эпопеяси, "Куёнлар ва бўғма илонлар" фалсафий эртаги, "Шоир", "Мактаб рақси ёхуд номус кучи", "Инсон кўргони" сингари асарлари жаҳоннинг қўллаб халқлари тилларига таржима қилиниб, муаллифга халқаро миқёсда шон-шўхрат келтирди.

"Мен доимо ҳақиқатни кўра билиш салоҳияти ва ноҳақликни танқид қилиш — бу ёзувчи ҳаётининг, қолаверса, фикрлайдиган инсонлар умрининг мазмун-моҳияти, деб ҳисоблаганман." Фозил Искандар ана шу маслагага умри мобайнида содиқ қолди. Мустиқид шўролар замонидида маълум муддат сиқувга олинди. 1979 йили АҚШда чоп этилган "Метрополь" баёзини тайёрлашда иштирок этгани учун бир неча йил унинг учун нашриётлар эшиги бекитиб қўйилди.

Бироқ у чинакам ижодкорга хос масъулиятни унутмай яшади, тинмай ижод қилди. "Бурчига масъулиятни қўли инсонни кинотеатрларда камдан-кам учратасан. Агар ҳозир Достоевский тирик бўлганида уни "Октябрь" кинотеатрида кўрмасдик: бу вақтда у ишлаётган бўларди", дейди адиб.

Ижодий меҳнат машаққатини ўзининг ҳаёт аъмоли, деб билган ёзувчи ижодий услубига оса аънавий фантастик унсурлар, ҳолис ва беғарза юмор унинг асарларини ичдан ёритиб туришини адабиётшунослар кўп таъкидлашади. Масалан, "Дурағай серка доғруғи" ҳажвий қиссасидаги дурағай серка образи мафқуралашган одамни яратиш тажрибасининг оқибати тимсоли ўрнида келади. "Куёнлар ва бўғма илонлар" эртаги қаҳрамонлари ҳам жониворлар, воқеалар эса Куёнлар Давлатида кечади.

"Юмор, киноя, сатира, лирика ва ҳақиқатнинг ўзи ҳам одамнинг руҳини кўтарса ва бардам қўлсагина аҳамиятлидир", дейди ёзувчи.

Фозил Искандарнинг асарларини, суҳбат ва мақолаларини мутолаа қилганда кўз ўнгимизда ростгўй, ҳолис ва донишманд инсон сиймоси гавдаланади. "Мен аёлларда ҳаммасидан ҳам шарму ҳаёни қадрлайман. Бу жуда гўзал туйғу. Аёлнинг гўзаллиги қадди-қоматию, чехрасида эмас, шарм-ҳаё туйғусининг қучилиғида", деб ёзади адиб. Унинг замона зайлига муносабати замирида ҳам шарқона зукколик ва теран мушоҳада мужассам. "Донилик, — дейди адиб, — ахборотларга, ҳабарларга эҳтиёж сезмайди, аксинча, ҳабар-ахборотлар доно фикрларга муҳтож. Эҳтимол, шунинг учун ҳам мени интернет қизиқтирмагандир". Замонавий нашрларда қўнғилочар китобларнинг ошиб-тошиб кетганини ёзувчи бироз киноя билан шундай изоҳлайди: "Ҳозирги нарсини детектив қоралаётган аёл қаламашлар бошқараётди. Бу ноқийдий ҳолат. Улар китобхонлар билан худди эрлари билан муомала қилгандек муносабатда бўладилар: улар учун тушуниш эмас, шунчаки қайфият яратиш муҳим, ҳолис".

Мана, ёзувчининг ҳаёт, инсон, умуминсоний қадриятлар ҳақида айтган теран фикр-мулоҳазаларидан айримлари:

"Маънисиз иш одамни бюрократга айлантиради."

"Гумилёв: "Ўлик сўзлардан беъмани ҳид анқийди", деб ёзган эди. Тирик сўзлар эса мудроқ виждонни уйғотади."

"Эзуликка интилиш таниш сўзларни янгидан ярқирашга мажбур этади."

"Маърифатли, зиёли одамни ҳаётда алдаш осондир, эҳтимол, бироқ уни маънавий жиҳатдан тунашининг илоҳи йўқ."

"Одамнинг мурод-мақсади — инсон бўлиш, умрининг ҳар қайси фаслидан ҳам мурод-мақсад инсон бўлишдан иборатдир."

Дарҳақиқат, Фозил Искандар умр йўли ва ижоди билан катта ҳарфларда ёзилгандаги ИНСОН ва бетакрор ёзувчи сифатида жаҳон адабиёти ҳазинасини ажойиб асарлари билан бойитишга муносиб ҳисса қўлди. Асли чагамлик бу донишманднинг бугун классик ёзувчи, дея эътифоз этилаётганида ана шу ҳақиқат мужассам.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва "Ижод" жамоат фонди уюшма аъзоси

Қамбар ЎТАЕВнинг вафоти муносабати билан марҳумнинг оила аъзолари ва яқинларига чуккур ҳамдардлик билдиради.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва "Ижод" жамоат фонди уюшма аъзоси Турсунай Содиковага турмуш ўртоғи

Турдилли МАХАТОВнинг вафоти муносабати билан чуккур таъзия изхор этади.

МУАССИС:
ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР
УЮШМАСИ

ҲОМИЙ:
"МАТБУОТ ТАРҚАТУВЧИ"
АКЦИЯДОРЛИК
КОМПАНИЯСИ

O'zbekiston
adabiyoti va san'ati

Манзилимиз: Тошкент — 100083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона — 233-52-91 Электрон манзилимиз: uzas.gzt@mail.ru
Котибият — 233-49-93

Танқид ва адабиётшунослик бўлими: 233-58-86 Санъат бўлими: 233-56-40
Ижтимоий ҳаёт бўлими: 233-57-42 Назм ва наср бўлими: 233-58-60

Бош

муҳаррир
Сирожидин
САЙИД

Тахриратга келган қўлхатлар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтариламайди.
Муаллифлар фикри тахрират нуктаи назаридан фарқланishi мумкин.

Масъул котиб — Асрор СУЛАЙМОНОВ
Навбатчи муҳаррир — Жўрабек ЖАҲОН
Саҳифачи — Зафар РЎЗИЕВ

«ЎЗБЕКИСТОН» нашриёт-матбаа
ижодий уйи босмахонаси.

Босмахона манзили: Навоий кўчаси, 30-уй

Босишга топшириш вақти — 20.00. Босишга топширилди — 00.06

Газета Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 26.11.201